

Využití umělé inteligence v astronomii

Tomáš Plšek

High Energy Astrophysics group

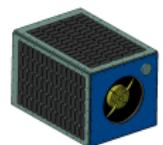

High Energy Astrophysics group

---

www.hea.physics.muni.cz

- Přírodovědecká Fakulta, MUNI
  - budova 8, Kotlářská 2, Brno
- vedoucí skupiny: prof. Norbert Werner
- výzkum horkého vesmíru:
  - AGN, radiové galaxie
  - chemické složení galaxií a kup
  - detekce GRB pomocí nanosatelitů
  - český UV teleskop (QUVIK)

Obsah

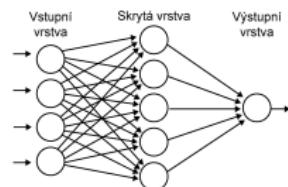
- Umělá inteligence
- Neuronová síť
- Využití umělé inteligence
- Umělá inteligence v astronomii
- Cavity Detection Tool (CADET)

Obsah

- Umělá inteligence
- **Neuronová síť**
- Využití umělé inteligence
- Umělá inteligence v astronomii
- Cavity Detection Tool (CADET)

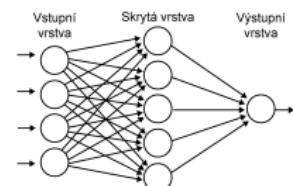
Obsah

- Umělá inteligence

- Neuronová síť

- Využití umělé inteligence

- Umělá inteligence v astronomii

- Cavity Detection Tool (CADET)

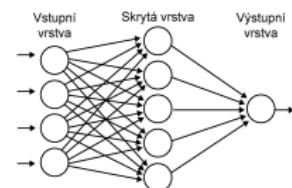
Obsah

- Umělá inteligence

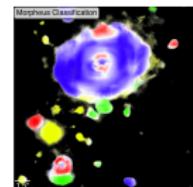
- Neuronová síť

- Využití umělé inteligence

- **Umělá inteligence v astronomii**

- Cavity Detection Tool (CADET)

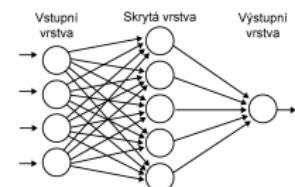
Obsah

- Umělá inteligence

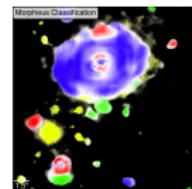
- Neuronová síť

- Využití umělé inteligence

- Umělá inteligence v astronomii

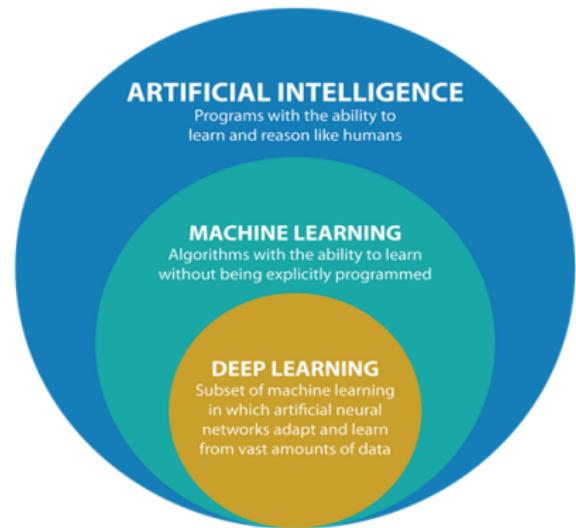
- Cavity Detection Tool (CADET)

Co je to AI?

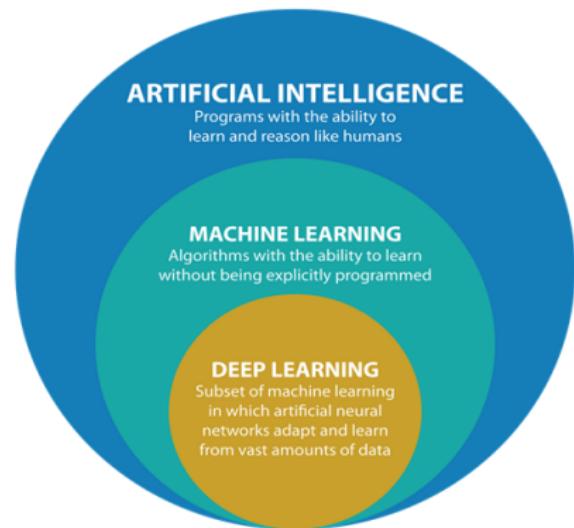
- AI = *artificial intelligence*
  - umělá inteligence

Co je to AI?

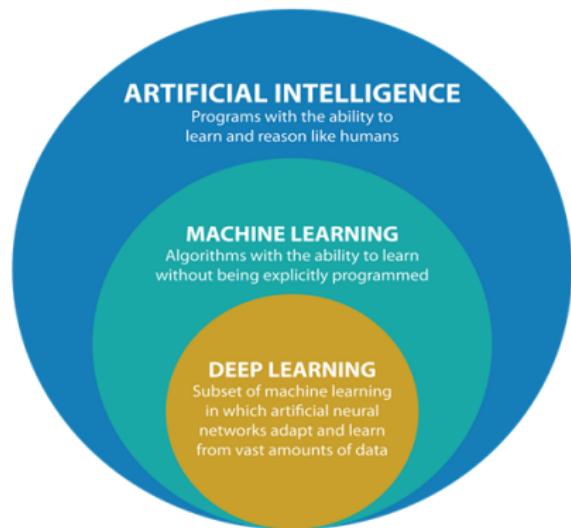
- AI = *artificial intelligence*
  - umělá inteligence
- ML = *machine learning*
  - strojové učení
- DL = *deep learning*
  - hluboké učení

Co je to AI?

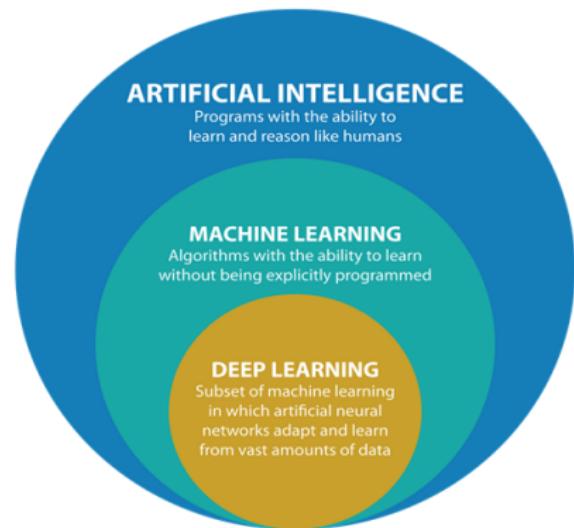
- AI = *artificial intelligence*
  - umělá inteligence
- ML = *machine learning*
  - strojové učení
- DL = *deep learning*
  - hluboké učení
- (D)NN = *(deep) neural network*
  - (hluboká) neuronová síť

Co je to AI?

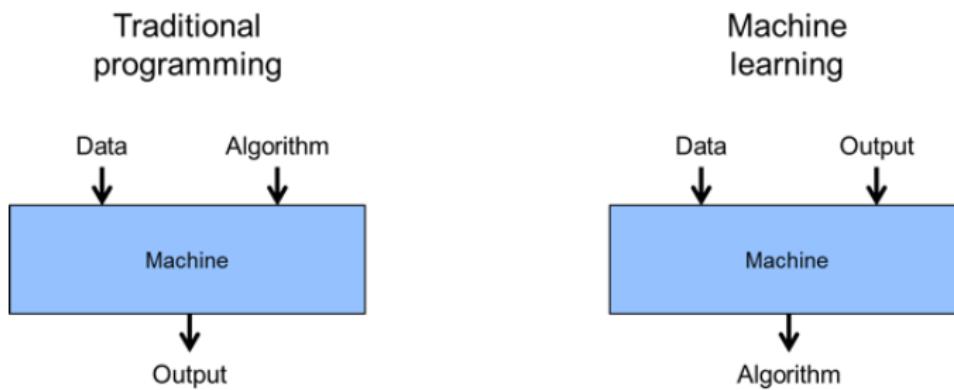

- AI = *artificial intelligence*
  - umělá inteligence
- ML = *machine learning*
  - strojové učení
- DL = *deep learning*
  - hluboké učení
- (D)NN = *(deep) neural network*
  - (hluboká) neuronová síť
- AGI = *artificial general intelligence*
  - všeobecná umělá inteligence

Strojové učení

Strojové učení je soubor algoritmů s nastavitelnými parametry, které se pomocí trénovacích dat dokáží naučit zobecňovat a předpovídat pro dříve neviděné data.

Historický vývoj

1952 - program hrající dámku (Arthur Samuel)

1957 - **perceptron** (Frank Rosenblatt)

1967 - algoritmus N-nejbližších sousedů

...

1997 - Deep Blue (IBM) poráží G. Kasparova

2012 - neuronová síť na rozpoznávání koček a psů (Google Brain)

2014 - systém na rozpoznávání obličejů (Facebook)

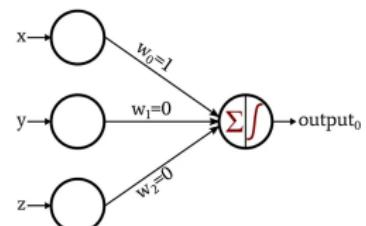
2016 - AlphaGo (Deepmind) poráží Lee Sedola

2018 - predikce struktury proteinů (AlphaFold)

2021 - velké jazykové modely (**ChatGPT**)

...

2050? - všeobecná umělá inteligence (AGI)

Proč až teď? - Hardware

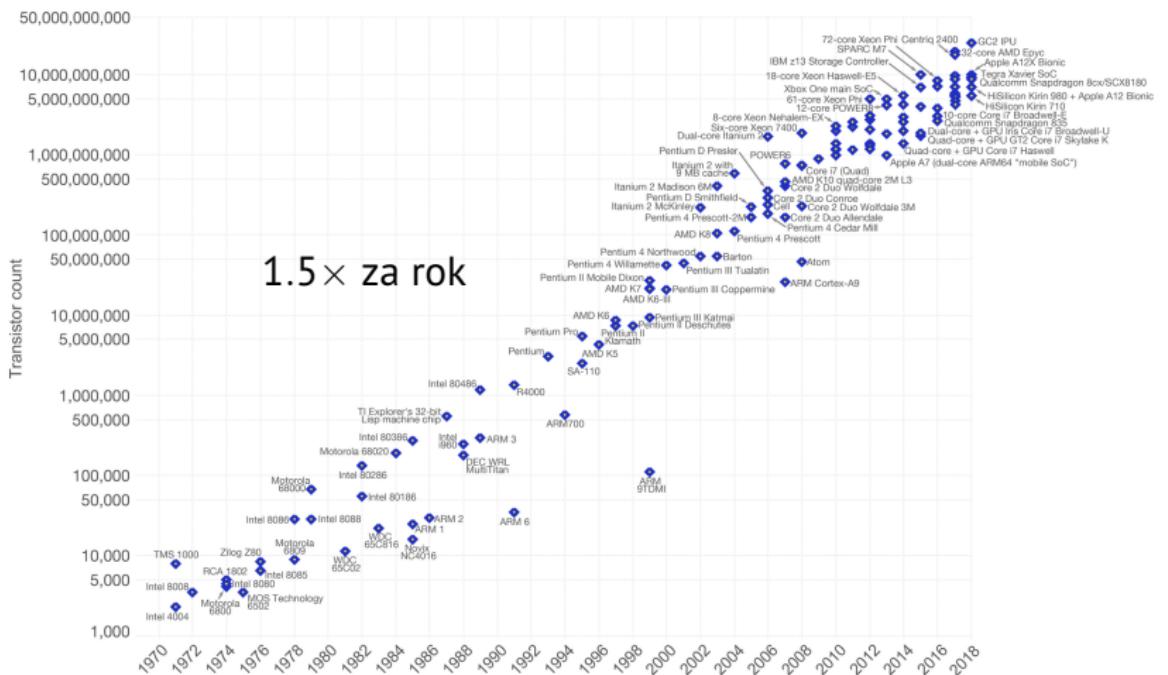
2010s

1950s

Proč až teď? - Hardware

Počet tranzistorů na jednom čipu - Moorův zákon

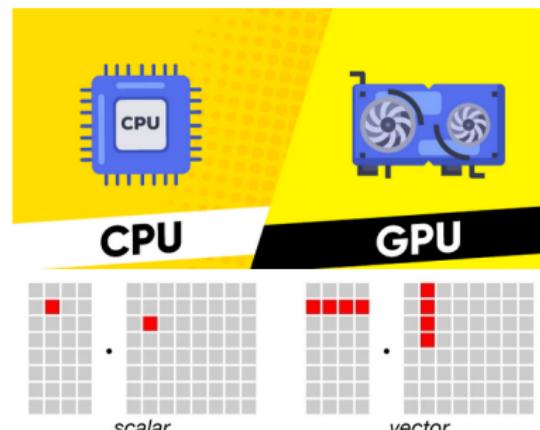

Proč až teď? - Hardware

CPU

- = central processing unit
- procesor
- skalární operace
- rychlé výpočty (GHz)

Proč až teď? - Hardware

CPU

= central processing unit

- procesor

- skalární operace

- rychlé výpočty (GHz)

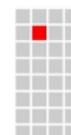
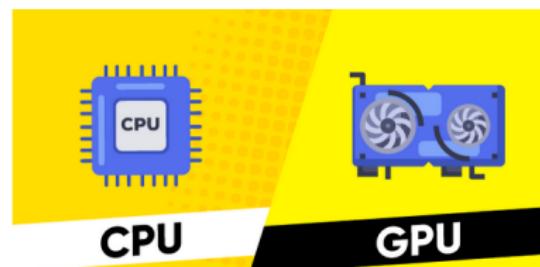
GPU

= graphical processing unit

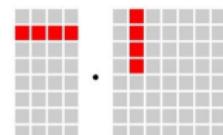
- grafická karta

- vektorové operace

- pomaleji tisíce výpočtů

scalar

vector

Proč až teď? - Hardware

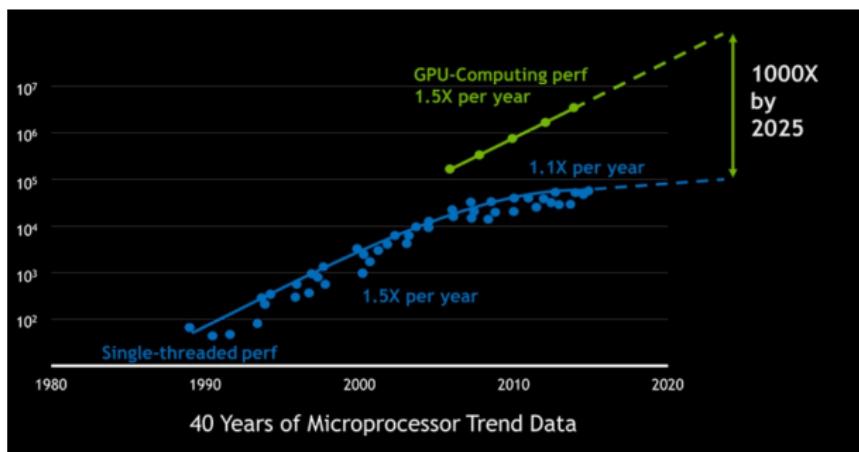

CPU

- = central processing unit
- procesor
- skalární operace
- rychlé výpočty (GHz)

GPU

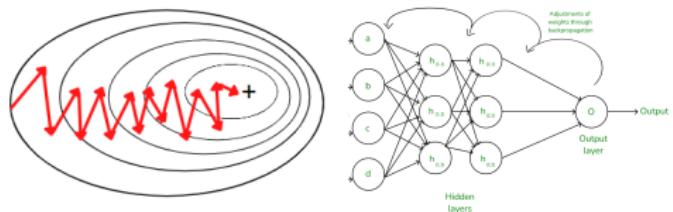
- = graphical processing unit
- grafická karta
- vektorové operace
- pomaleji tisíce výpočtů

Proč až teď? - Software

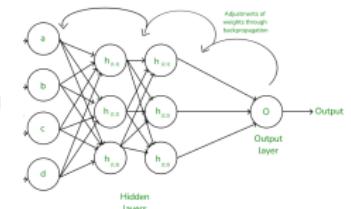
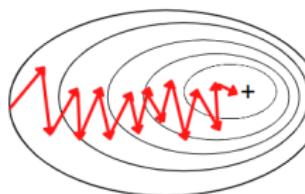

- vývoj algoritmů strojového učení
  - stochastické hledání minima
  - zpětná propagace
- ⇒ hluboké neuronové sítě

Proč až teď? - Software

- vývoj algoritmů strojového učení
  - stochastické hledání minima
  - zpětná propagace⇒ hluboké neuronové sítě
- optimalizace GPU knihoven
  - CUDA (**NVIDIA**)
  - řádové zrychlení výpočtů

cuBLAS
GPU-accelerated basic linear algebra (BLAS) library

cuFFT
GPU-accelerated library for Fast Fourier Transforms

CUDA Math Library
GPU-accelerated standard mathematical function library

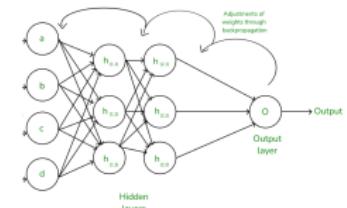
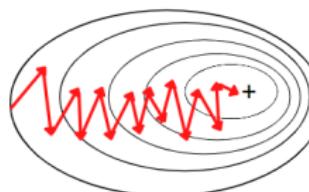

cuRAND
GPU-accelerated random number generation [RNG]

Proč až teď? - Software

- vývoj algoritmů strojového učení
  - stochastické hledání minima
  - zpětná propagace

⇒ hluboké neuronové sítě
- optimalizace GPU knihoven
  - CUDA (**NVIDIA**)
  - řádové zrychlení výpočtů

cuBLAS
GPU-accelerated basic linear algebra (BLAS) library

cuFFT
GPU-accelerated library for Fast Fourier Transforms

CUDA Math Library
GPU-accelerated standard mathematical function library

cuRAND
GPU-accelerated random number generation [RNG]

- velmi jednoduché použití
  - Keras (**Google**), Pytorch (**Meta**)
  - cloudrové služby (Google Colab)

```
1 from keras.models import Sequential
2 from keras.layers import Dense
3 from keras.optimizers import Adam
4
5 model = Sequential()
6 model.add(Dense(units=32, activation='relu', input_dim=2))
7 model.add(Dense(units=32, activation='relu', input_dim=2))
8 model.add(Dense(units=1))
9
10 model.compile(optimizer=Adam(lr=0.001), loss='mean_squared_error')
11
12 model.fit(X_train, y_train, epochs=100, batch_size=4)
```

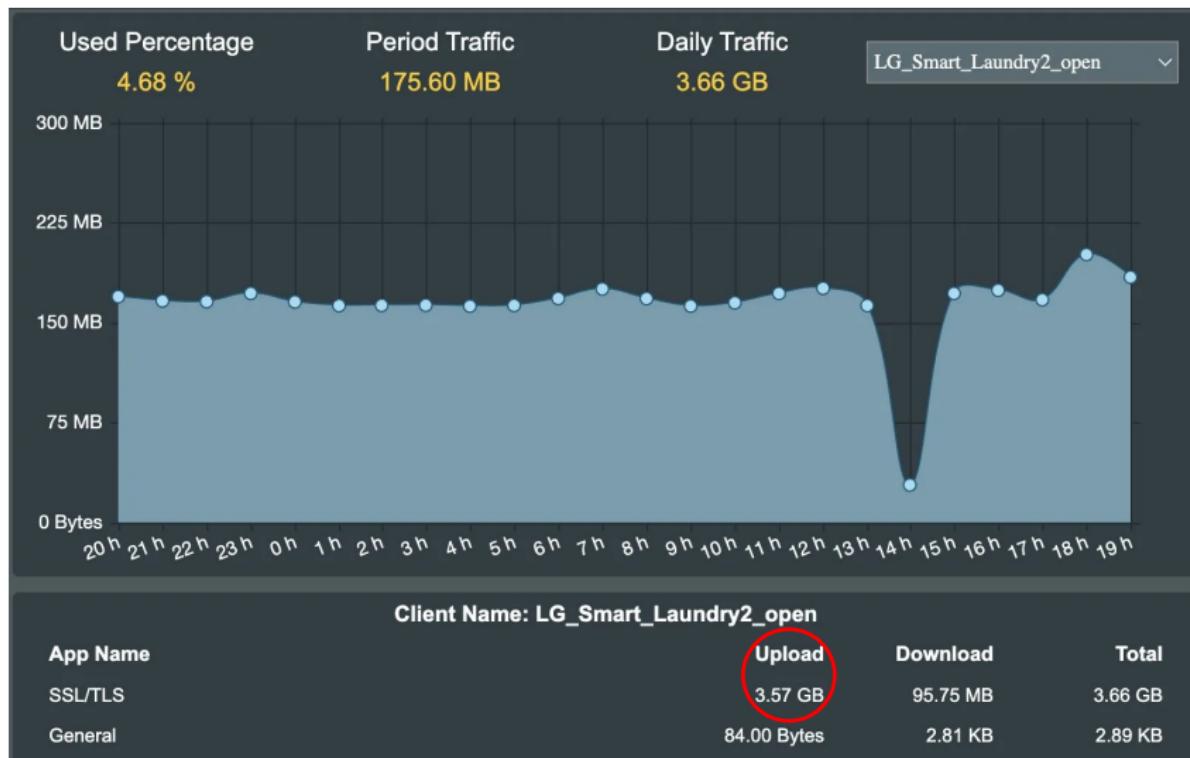
Proč až teď? - Data

- záznamová zařízení
  - fotoaparáty, mobilní telefony
  - bezpečnostní/palubní kamery
- chytrá zařízení
  - IoT = *internet of things*
  - hodinky, pračky, domácnost..

Proč až teď? - Data

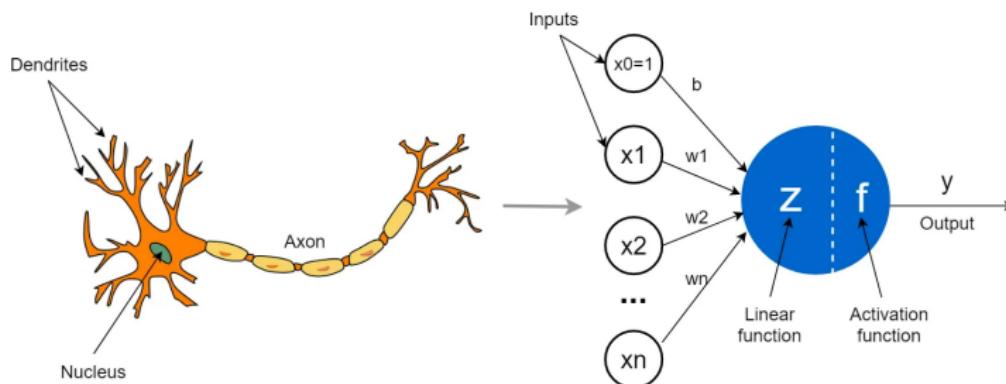
Proč až teď? - Data

- záznamová zařízení
  - fotoaparáty, mobilní telefony
  - bezpečnostní/palubní kamery
- chytré zařízení
  - IoT = *internet of things*
  - hodinky, pračky, domácnost..
- internet & digitalizace
  - veřejné databáze (Common Crawl)
  - sociální sítě (Facebook, Instagram)
  - clouдовé služby (Google, GitHub)

Neuron

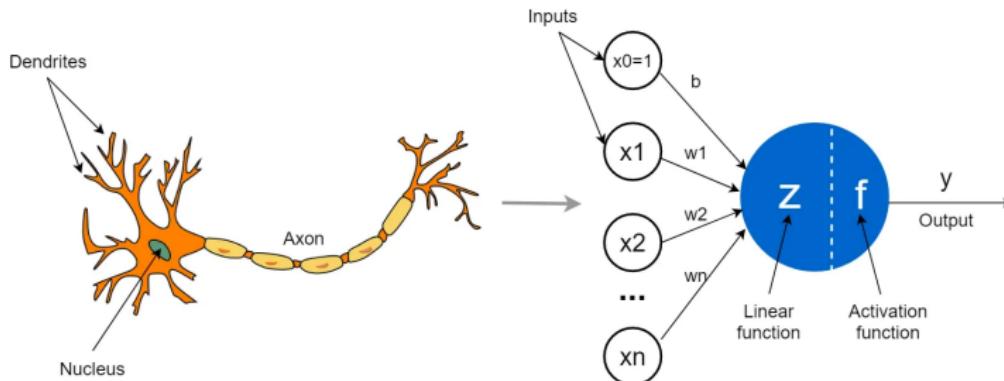
- umělý neuron = základní stavební jednotka
  - každý neuron má vstup x_i
  - každé spojení má váhu w_i
  - každý neuron má tzv. bias b

Neuron

- umělý neuron = základní stavební jednotka
  - každý neuron má vstup x_i
  - každé spojení má váhu w_i
  - každý neuron má tzv. bias b
  - aktivační funkce f (sigmoid, ReLU)

$$y = f \left(\sum_i w_i x_i + b \right)$$

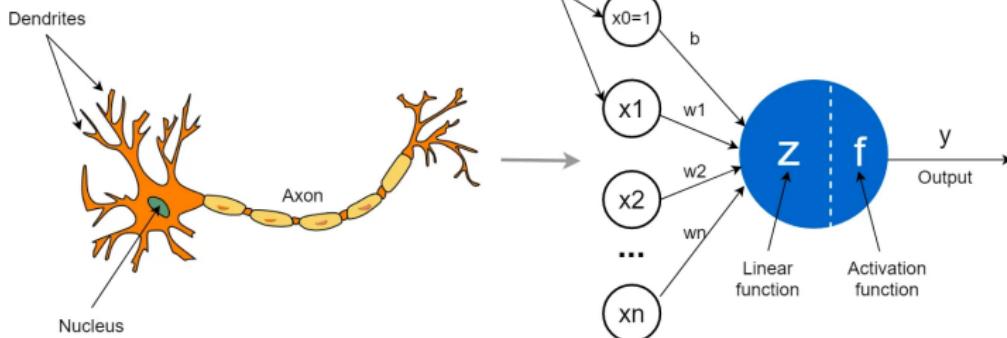
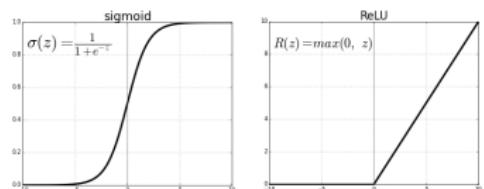

Neuron

- umělý neuron = základní stavební jednotka
  - každý neuron má vstup x_i
  - každé spojení má váhu w_i
  - každý neuron má tzv. bias b
  - aktivační funkce f (sigmoid, ReLU)

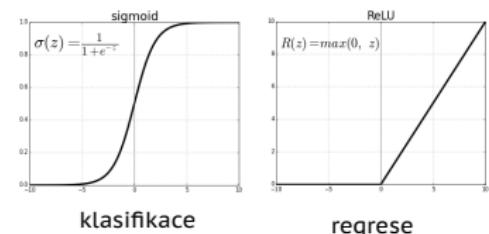
$$y = f \left(\sum_i w_i x_i + b \right)$$

Neuron

- umělý neuron = základní stavební jednotka
  - každý neuron má vstup x_i
  - každé spojení má váhu w_i
  - každý neuron má tzv. bias b
  - aktivační funkce f (sigmoid, ReLU)
- neurony se spojují do vrstev
  - vstupní (data) a výstupní vrstva (klasifikace/regrese)

$$y = f(\underbrace{\sum_i w_i x_i}_z + b)$$

Neuron

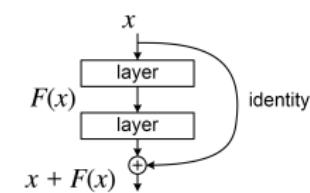
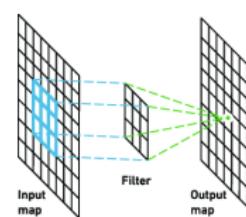
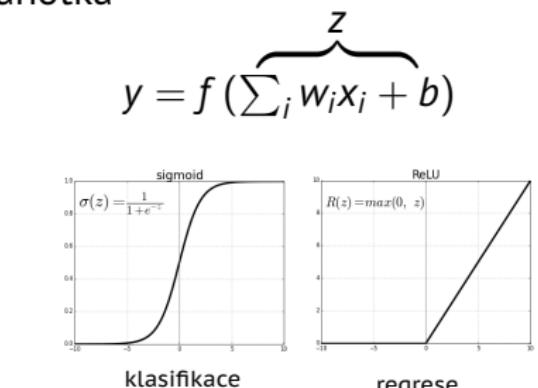
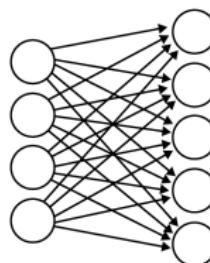
- umělý neuron = základní stavební jednotka

- každý neuron má vstup x_i
- každé spojení má váhu w_i
- každý neuron má tzv. bias b
- aktivační funkce f (sigmoid, ReLU)

- neurony se spojují do vrstev

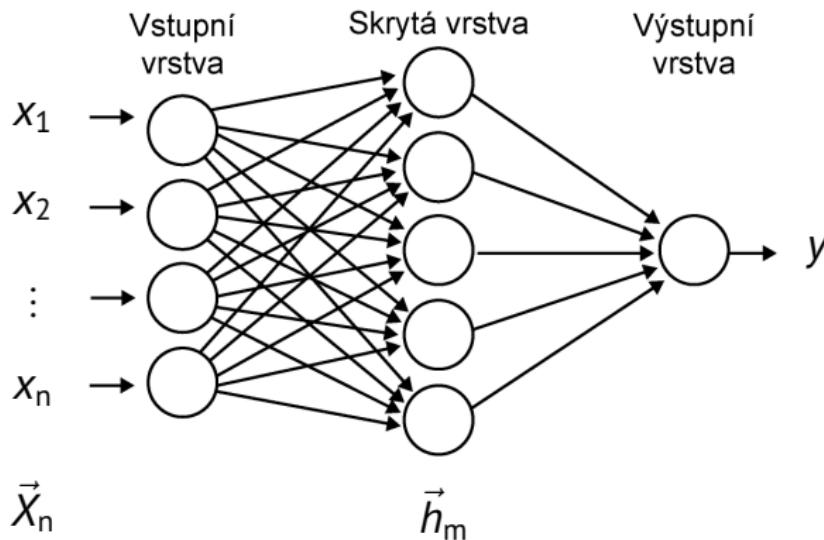
- vstupní (data) a výstupní vrstva (klasifikace/regrese)
- skryté vrstvy

- husté vrstvy
- konvoluční
- reziduální

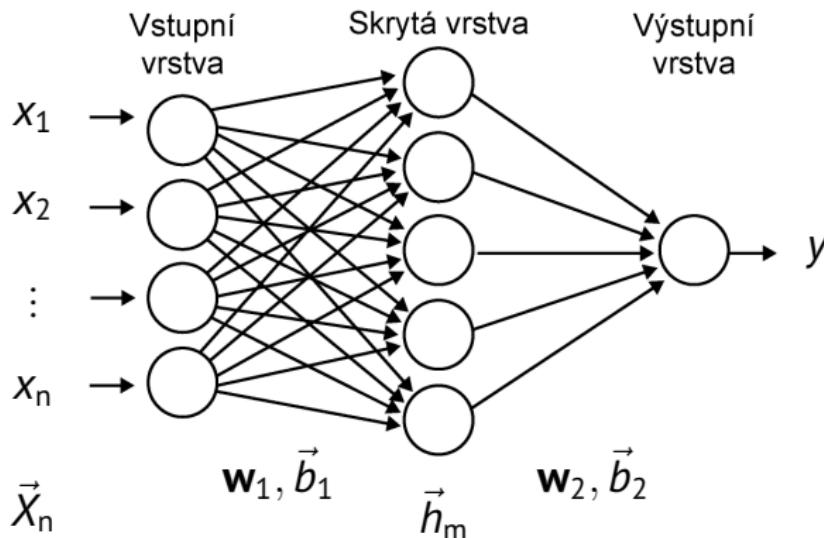
Neuronová síť

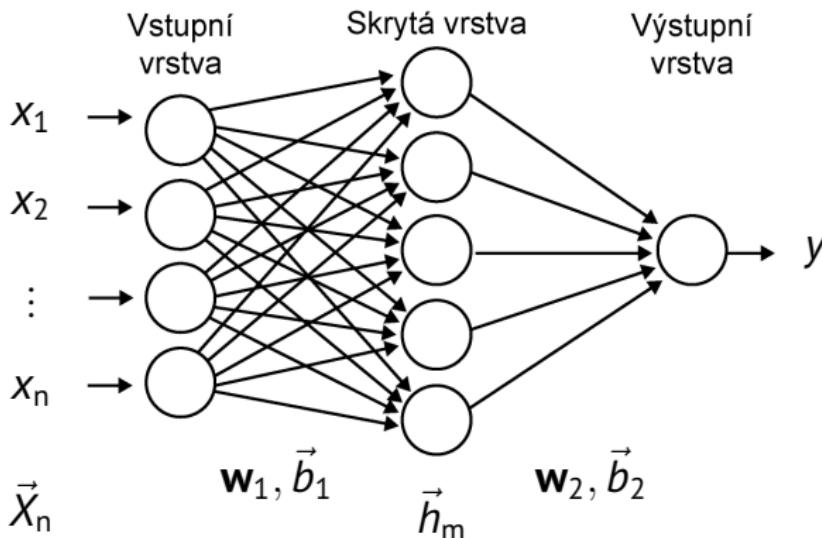

Neuronová síť

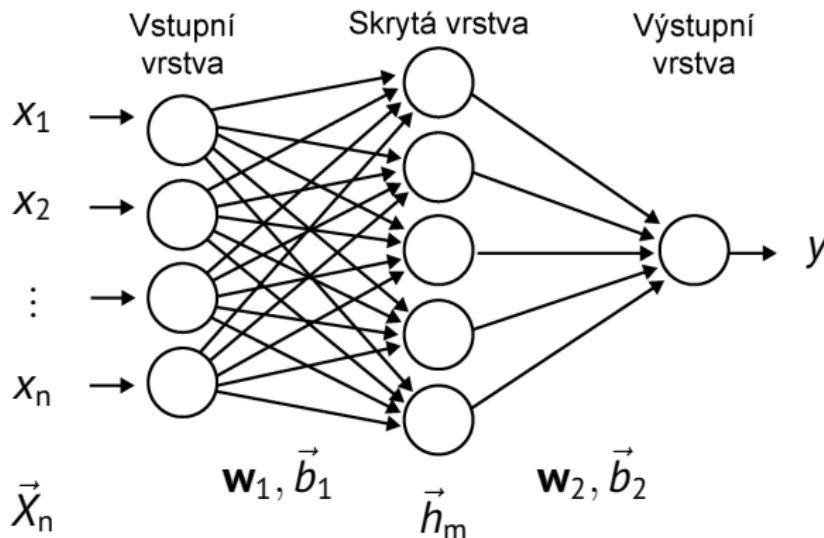

Neuronová síť

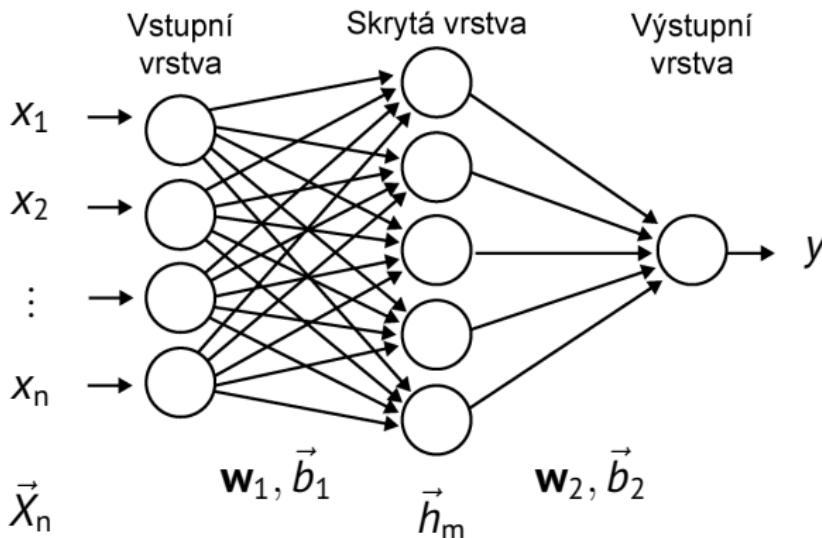
$$\mathbf{w}_1 = \begin{pmatrix} w_{11} & \cdots & w_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ w_{m1} & \cdots & w_{mn} \end{pmatrix} \quad \vec{b}_1 = \begin{pmatrix} b_1 \\ \vdots \\ b_m \end{pmatrix}$$

Neuronová síť

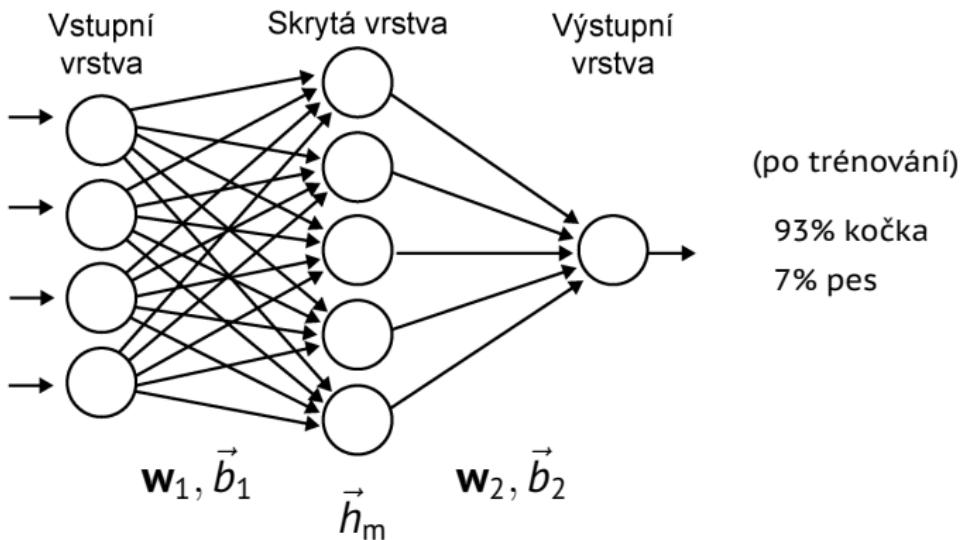
$$\vec{h} = f_1 \left(\mathbf{w}_1 \vec{X} + \vec{b}_1 \right)$$

Neuronová síť

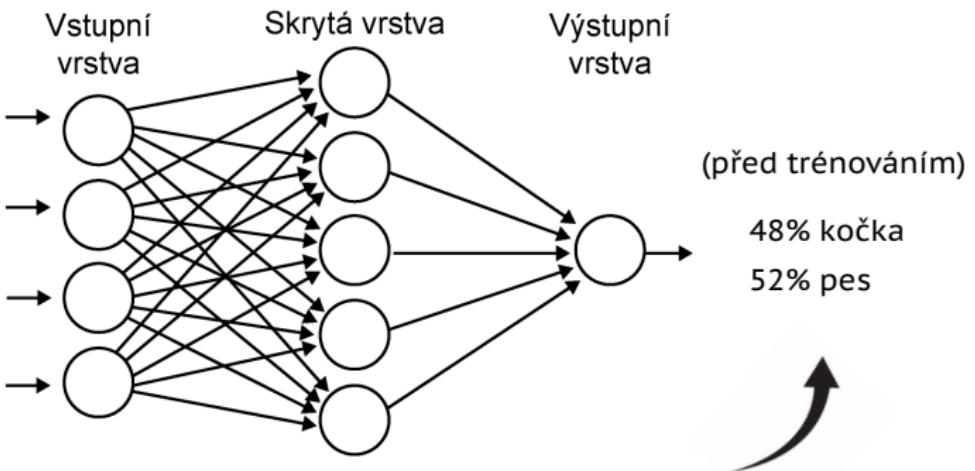
$$\vec{h} = f_1 \left(\mathbf{w}_1 \vec{X} + \vec{b}_1 \right) \quad y = f_2 \left(\mathbf{w}_2 \vec{h} + \vec{b}_2 \right)$$

Neuronová síť

$$\vec{h} = f_1 \left(\mathbf{w}_1 \vec{X} + \vec{b}_1 \right) \quad y = f_2 \left(\mathbf{w}_2 \vec{h} + \vec{b}_2 \right)$$

Neuronová síť

náhodné

$$\vec{h} = f_1 \left(\mathbf{w}_1 \vec{X} + \vec{b}_1 \right)$$

náhodné

$$y = f_2 \left(\mathbf{w}_2 \vec{h} + \vec{b}_2 \right)$$

Trénování

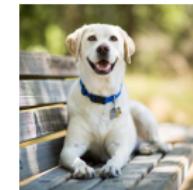
- *supervised learning* = "učení s učitelem"
  - pro každé $\vec{X}$ máme odpovídající y
  - velké množství snímků ($\gtrsim 10^4$)

Trénování

- *supervised learning* = "učení s učitelem"
  - pro každé $\vec{X}$ máme odpovídající y
  - velké množství snímků ($\gtrsim 10^4$)

pes (0)

kočka (1)

Trénování

- *supervised learning* = "učení s učitelem"
  - pro každé $\vec{X}$ máme odpovídající y
  - velké množství snímků ($\gtrsim 10^4$)
- cílem je najít zobrazení $F(\vec{X}) = y$

pes (0)

kočka (1)

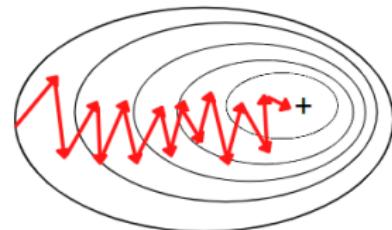
Trénování

- *supervised learning* = "učení s učitelem"
  - pro každé $\vec{X}$ máme odpovídající y
  - velké množství snímků ($\gtrsim 10^4$)
- cílem je najít zobrazení $F(\vec{X}) = y$
- *loss function* - funkce penalizující špatné predikce
  - regrese - root mean square error (RMSE)
  - klasifikace - binary crossentropy
- stochastické hledání minima (SGD)
  - postupujeme po krocích (batchích)
- *backpropagation* = zpětná propagace
  - aktualizujeme váhy w a biasy b

pes (0)

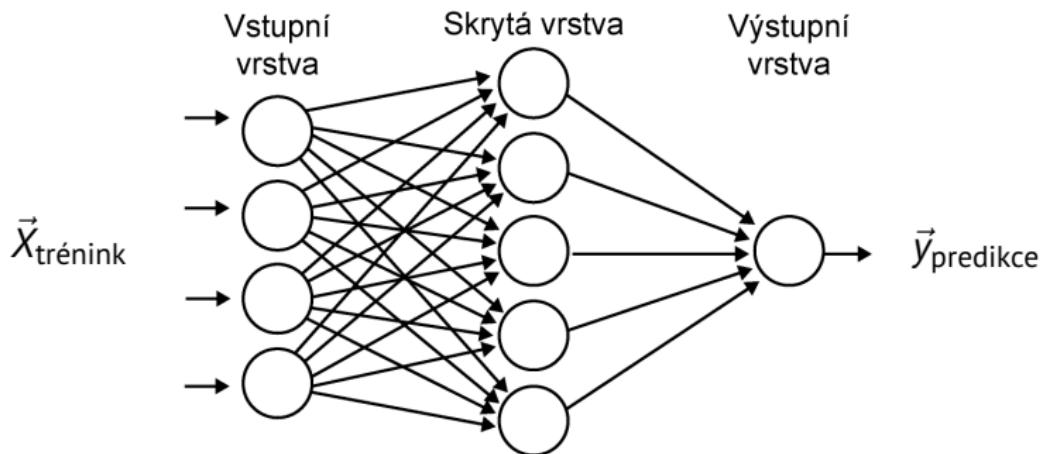

kočka (1)

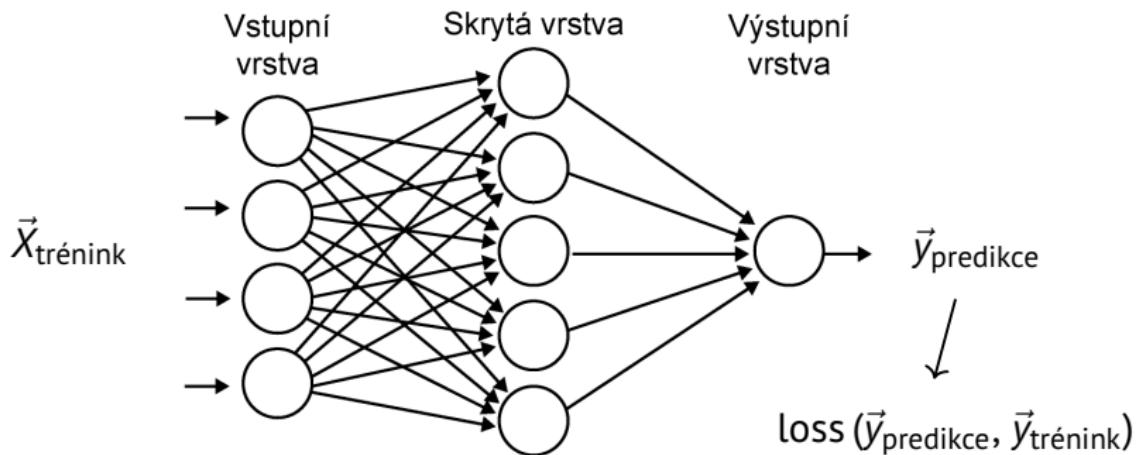
Trénování

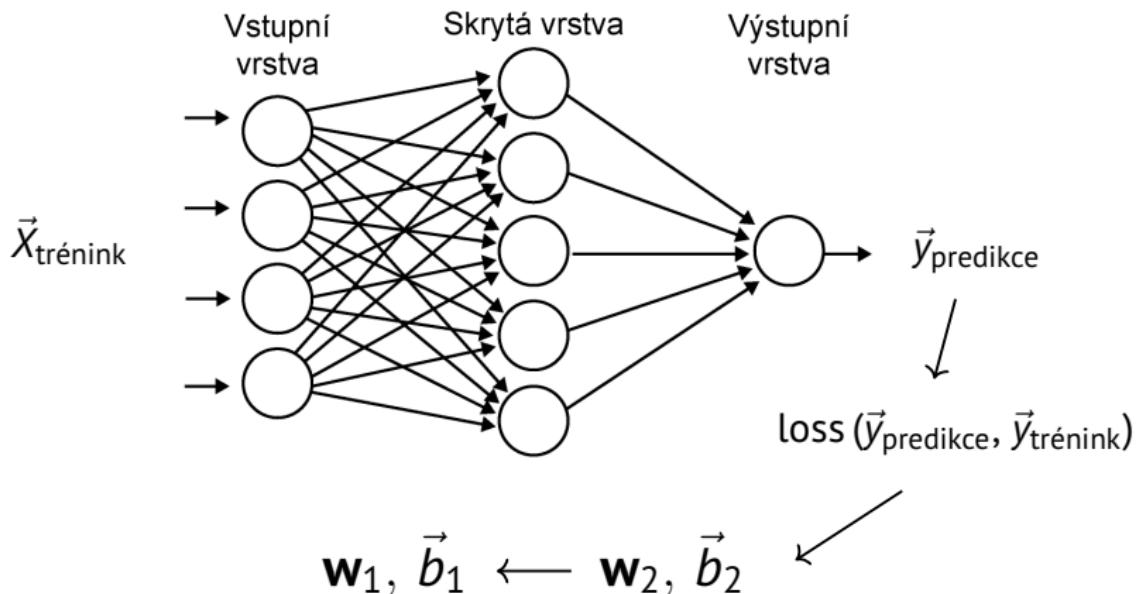

Trénování

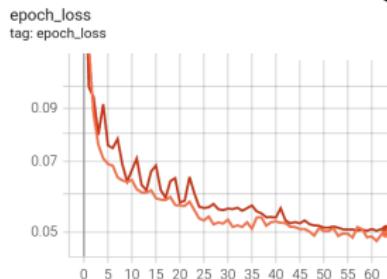
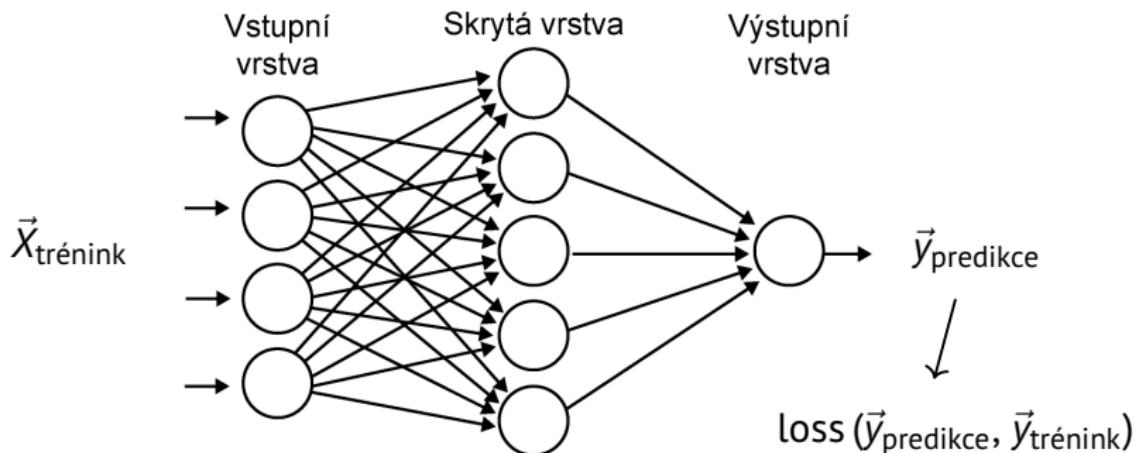

Trénování

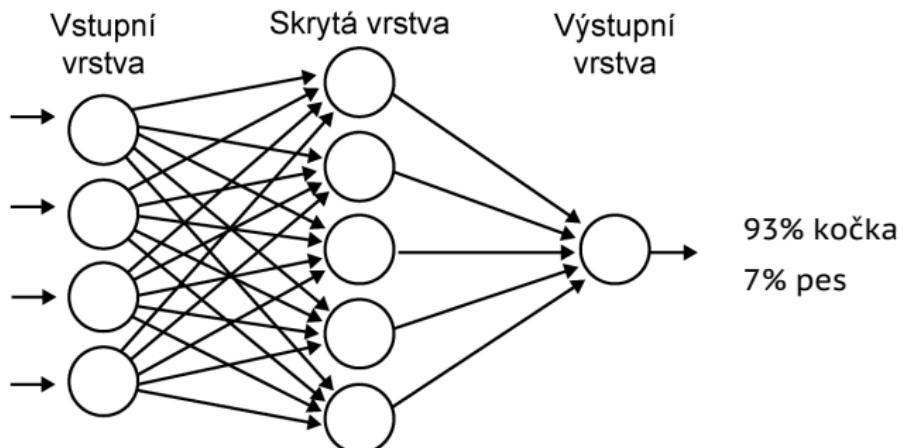
Trénování

$$\mathbf{w}_1, \vec{b}_1 \leftarrow \mathbf{w}_2, \vec{b}_2$$

Použití

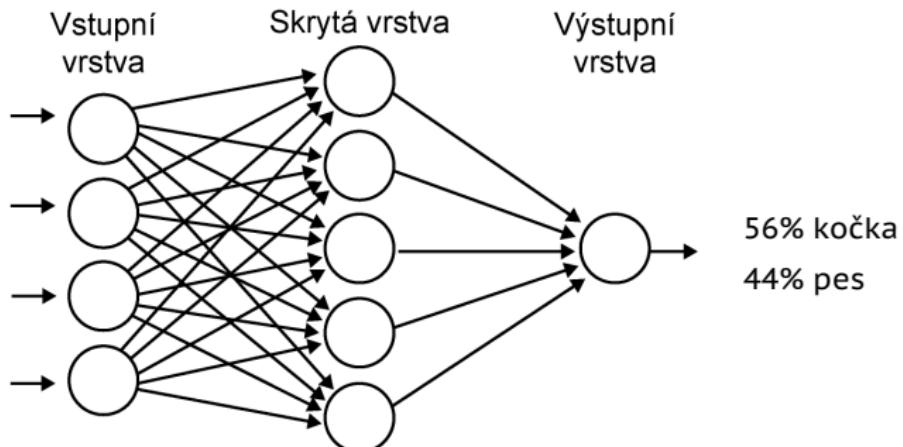
- omezené použití - klasifikátor psů a koček zná jen kočky a psy
- jen určitý typ vstupu (snímek $128 \times 128 \times 3$) a výstupu (0 – 1)

Použití

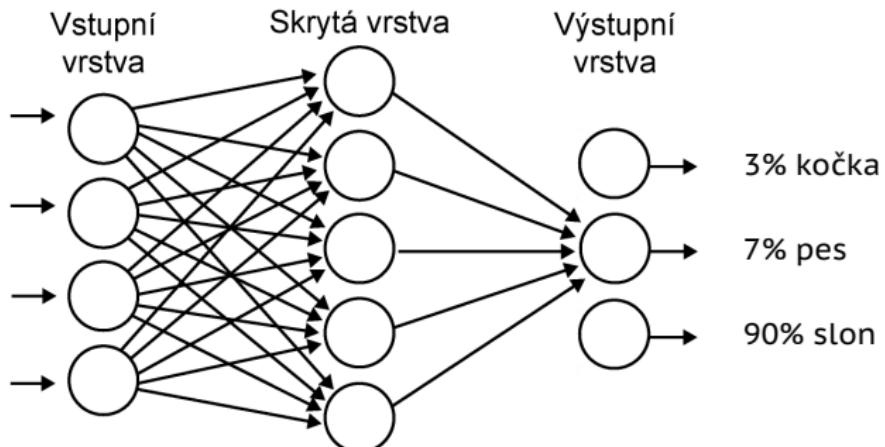
- omezené použití - klasifikátor psů a koček zná jen kočky a psy
- jen určitý typ vstupu (snímek $128 \times 128 \times 3$) a výstupu (0 – 1)

Použití

- omezené použití - klasifikátor psů a koček zná jen kočky a psy
- jen určitý typ vstupu (snímek $128 \times 128 \times 3$) a výstupu (0 – 1)
- pro použití na slony je potřeba přidat výstupní neurony a přetrénovat

Co je a co není AI?

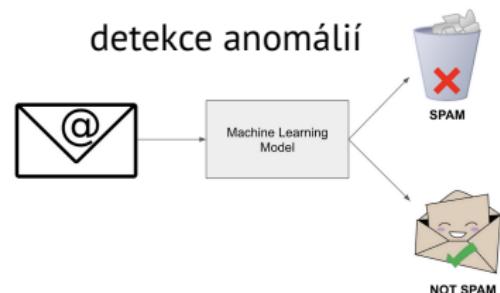
---

spam filtr

klíčová slova

„výhra“
„zdarma“
„Nigerijský princ“

detekce anomálií

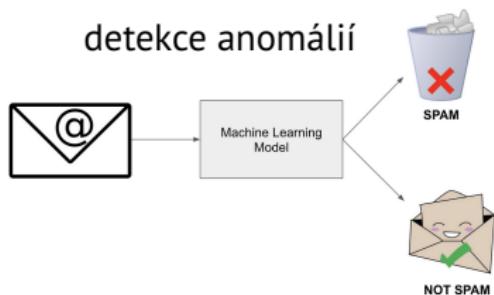
Co je a co není AI?

spam filtr

klíčová slova

„výhra“
„zdarma“
„Nigerijský princ“

detekce anomálií

automatické otevírání dveří

fotobuňka

rozpoznání obličejů

Analýza zvuku & obrazu

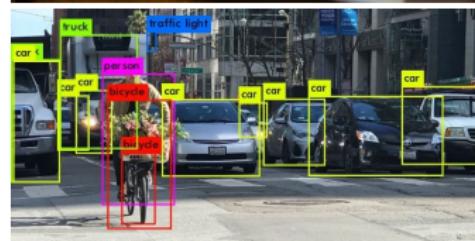
- rozpoznání řeči
  - domácí asistenti
  - hlasové ovládání
  - převod řeči na text

Analýza zvuku & obrazu

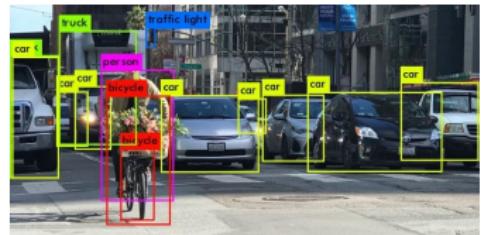
- rozpoznání řeči
  - domácí asistenti
  - hlasové ovládání
  - převod řeči na text
- rozpoznávání objektů, obličejů
  - zdravotnictví
  - bezpečnostní systémy

Analýza zvuku & obrazu

- rozpoznání řeči
  - domácí asistenti
  - hlasové ovládání
  - převod řeči na text
- rozpoznávání objektů, obličejů
  - zdravotnictví
  - bezpečnostní systémy
- obrazová segmentace
  - automatizace v průmyslu
  - např. hledání defektů

Generování obsahu

- generování obrázků
  - Dall-E (OpenAI)
  - Midjourney
- deepfake videa (Vít Rakušan)
- překlad videí (Donald Trump)
- velké jazykové modely
  - ChatGPT (OpenAI)
  - Gemini (Google)
  - Claude (Anthropic AI)
  - Copilot (generování kódu)

„Astronaut na Měsíci jedoucí na koni.“

Komplexní systémy

- rozšířená realita (Augmented Reality)
  - průmysl, architektura

Komplexní systémy

- rozšířená realita (Augmented Reality)
  - průmysl, architektura
- samořídící auta
  - Tesla, Waymo

Komplexní systémy

- rozšířená realita (Augmented Reality)

- průmysl, architektura

- samořídící auta

- Tesla, Waymo

- vrtulník Ingenuity na Marsu

- zpoždění až 20 minut

- automatické řízení

Komplexní systémy

- rozšířená realita (Augmented Reality)

- průmysl, architektura

- samořídící auta

- Tesla, Waymo

- vrtulník Ingenuity na Marsu

- zpoždění až 20 minut

- automatické řízení

- ovládání robotů

- Boston Dynamics

Proč používat AI v astronomii?

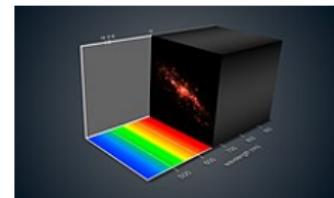
- množství & komplexnost data ("petabajty")
- automatizace & nahrazení lidských úkonů

$$1 \text{ PB} = 10^6 \text{ GB}$$

Proč používat AI v astronomii?

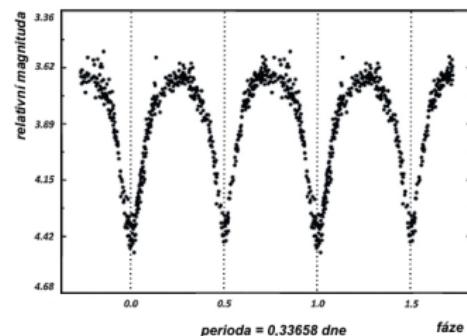
- množství & komplexnost data ("petabajty")
- automatizace & nahrazení lidských úkonů $1 \text{ PB} = 10^6 \text{ GB}$
- data v astronomii
  - 1D (fotometrie, světelné křivky, spektra)
  - 2D (snímky mlhovin, galaxií..)
  - komplexní data (Muse, XRISM)
- typy problémů
  - klasifikace - proměnné/neproměnné, hvězda/kvazar
  - regrese - teplota hvězdy, hmotnost galaxie
  - komplexní - odšumění obrazu, segmentace obrazu

Klasifikace: světelné křivky

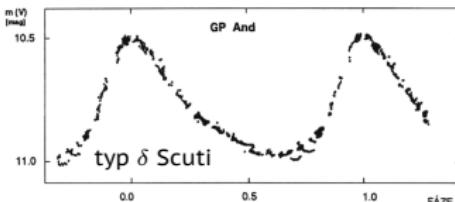
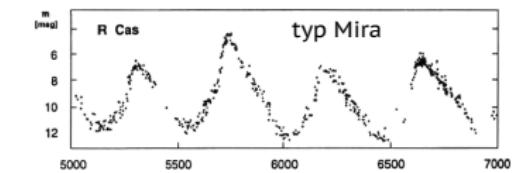
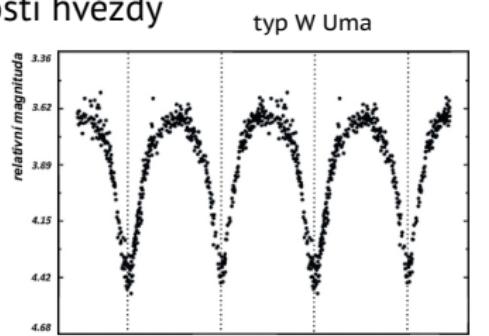
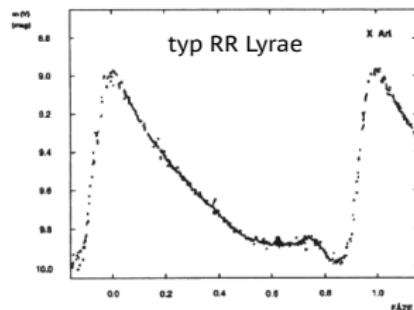

- světelná křivka = časová závislost jasnosti hvězdy

Klasifikace: světelné křivky

- světelná křivka = časová závislost jasnosti hvězdy
- liší se pro různé typy proměnnosti
  - oddělené zákrytové dvojhvězdy
  - blízké zákrytové (W Uma)
  - rotující proměnné hvězdy
  - pulzující hvězdy (RR Lyrae, δ Scuti)
  - dlouhoperiodické hvězdy (Mira)

Klasifikace: světelné křivky II

- databáze OGLE a CRTS
  - celkem $\approx 170\,000$ křivek
- 5 typů objektů
  - klasické cefeidy (CEPH)
  - hvězdy typu δ Scuti (DSCT)
  - zákrytové dvojhvězdy (ECLP)
  - dlouhoperiodické hvězdy (LPV)
  - hvězdy typu RR Lyrae (RRL)

ORIGINAL RESEARCH article

Front. Astron. Space Sci., 08 November 2021

Sec. Astrostatistics

Volume 8 - 2021 | <https://doi.org/10.3389/fspas.2021.718139>

Classification of Variable Stars Light Curves Using Long Short Term Memory Network

Saksham Bassi^{1*}

Kaushal Sharma²

Atharva Gomekar³

¹ Courant Institute of Mathematical Sciences, New York University, New York, NY, United States

² Aryabhatta Research Institute of Observational Sciences (ARIES), Nainital, India

³ Georgia Institute of Technology, Atlanta, GA, United States

Klasifikace: světelné křivky II

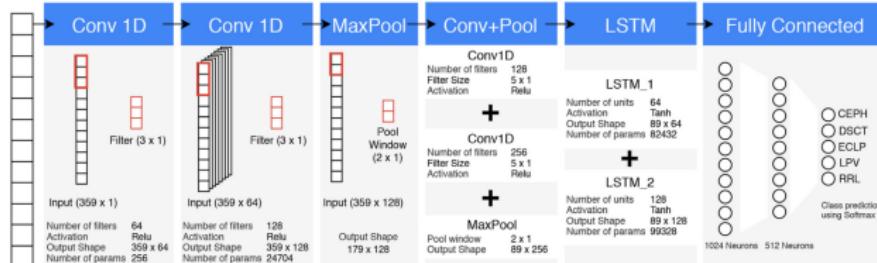
- databáze OGLE a CRTS
  - celkem $\approx 170\,000$ křivek
- 5 typů objektů
  - klasické cefeidy (CEPH)
  - hvězdy typu δ Scuti (DSCT)
  - zákrytové dvojhvězdy (ECLP)
  - dlouhoperiodické hvězdy (LPV)
  - hvězdy typu RR Lyrae (RRL)

ORIGINAL RESEARCH article
 Front. Astron. Space Sci., 08 November 2021
 Sec. Astrostatistics
 Volume 8 - 2021 | https://doi.org/10.3389/fspas.2021.718139

Classification of Variable Stars Light Curves Using Long Short Term Memory Network

Saksham Bassi^{1*}, Kaushal Sharma², Atharva Gomekar³

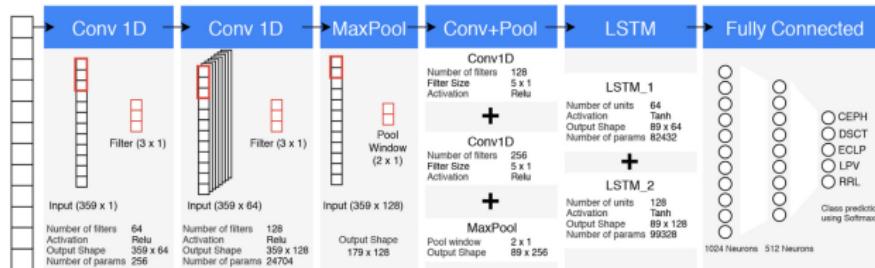
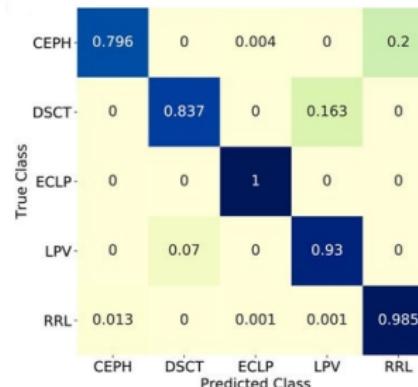
¹ Courant Institute of Mathematical Sciences, New York University, New York, NY, United States
² Aryabhata Research Institute of Observational Sciences (ARIES), Nainital, India
³ Georgia Institute of Technology, Atlanta, GA, United States

Klasifikace: světelné křivky II

- databáze OGLE a CRTS
  - celkem $\approx 170\,000$ křivek
- 5 typů objektů
  - klasické cefeidy (CEPH)
  - hvězdy typu δ Scuti (DSCT)
  - zákrytové dvojhvězdy (ECLP)
  - dlouhoperiodické hvězdy (LPV)
  - hvězdy typu RR Lyrae (RRL)

úspěšnost $\approx 91\%$

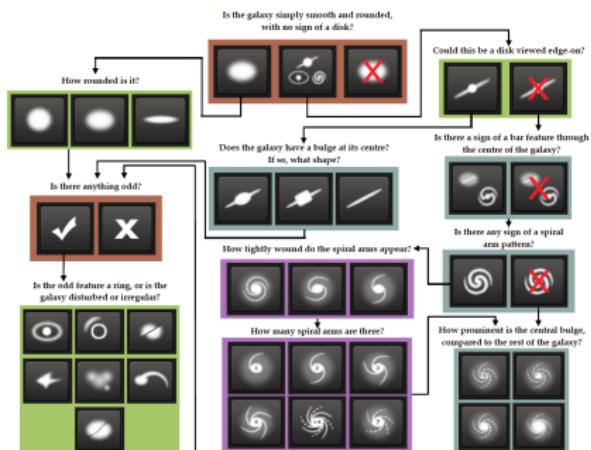
Klasifikace: galaxie

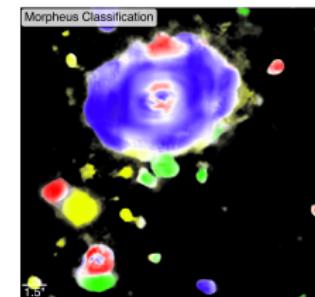
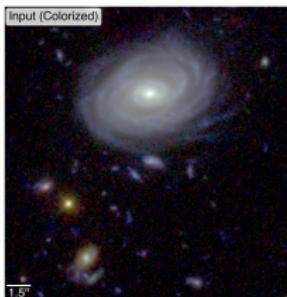
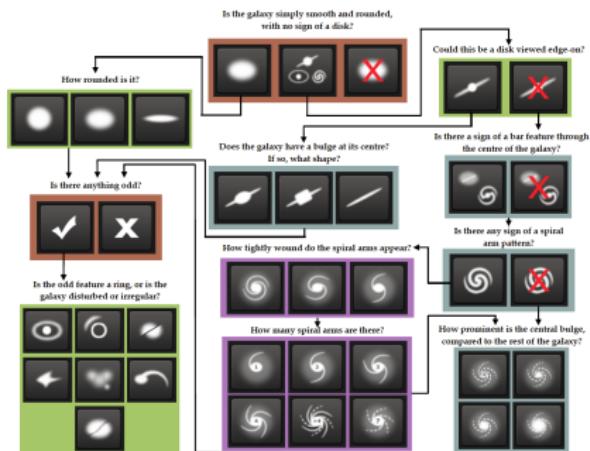
Klasifikace: galaxie

- Galaxy Zoo (odkaz)
  - využívá občanskou vědu
  - cílem vytvořit trénovací data
  - klasifikace galaxií
    - spirální, eliptické, čočkové
    - prstence, mergery

Klasifikace: galaxie

- Galaxy Zoo (odkaz)
  - využívá občanskou vědu
  - cílem vytvořit trénovací data
  - klasifikace galaxií
    - spirální, eliptické, čočkové
    - prstence, mergery
- Morpheus (odkaz)
  - obrazová segmentace
  - sférické (**červená**)
  - diskové (**modrá**)
  - nepravidelné (**zelená**)
  - kompaktní zdroje (**žlutá**)

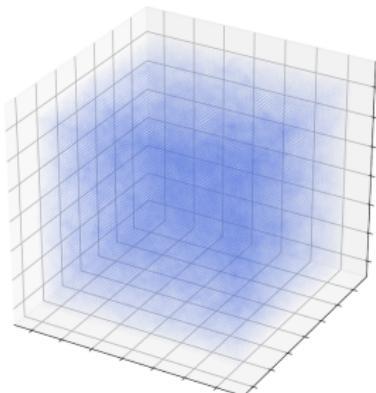

Predikce kosmologických simulací

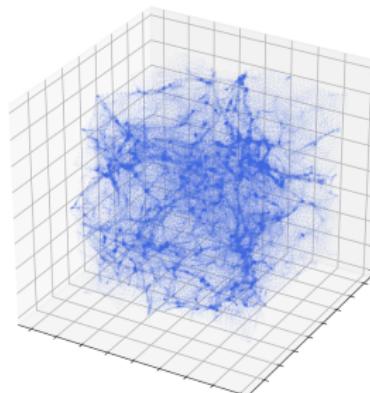

Kosmologické parametry: H_0 , Ω_m , Ω_Λ , σ_8 , A_s

Initial conditions of the Universe

Large Scale Structures

počáteční podnímky ($z \approx 100$)

výsledek simulace ($z = 0$)

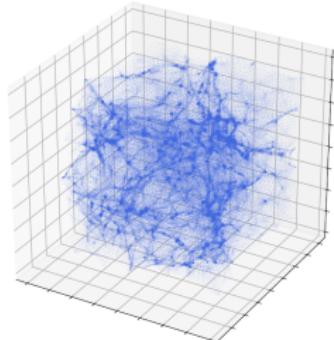
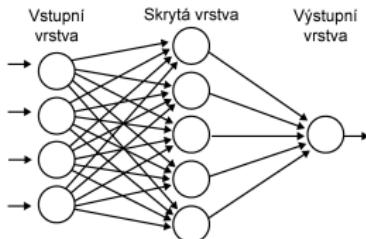
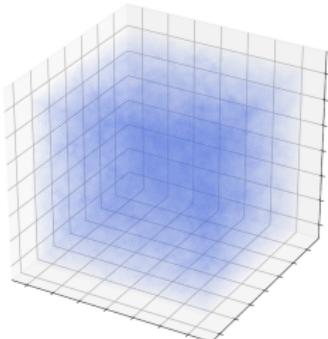
Predikce kosmologických simulací

Learning to Predict the Cosmological Structure Formation

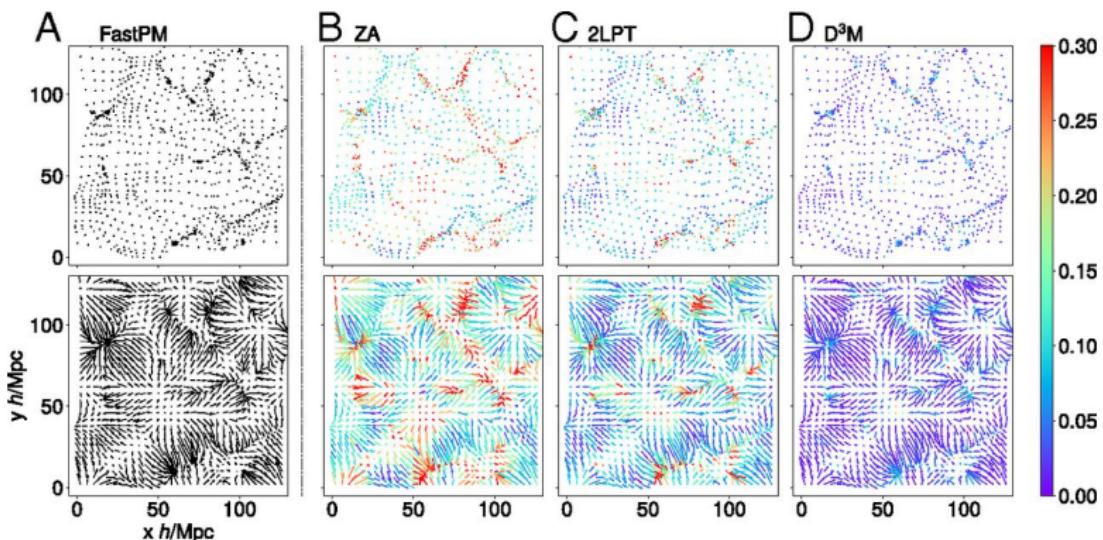
Siyu He^{a,b,c,1}, Yin Li^{d,e,f}, Yu Feng^{d,e}, Shirley Ho^{c,e,d,a,b,1}, Siyamak Ravankhosh^g, Wei Chen^c, and Barnabás Póczos^h

^aPhysics Department, Carnegie Mellon University, Pittsburgh PA 15213; ^bMcWilliams Center for Cosmology, Carnegie Mellon University, Pittsburgh, PA 15213, USA; ^cCenter for Computational Astrophysics, Flatiron Institute, New York, NY 10010; ^dBerkeley Center for Cosmological Physics, University of California, Berkeley, CA 94720, USA;

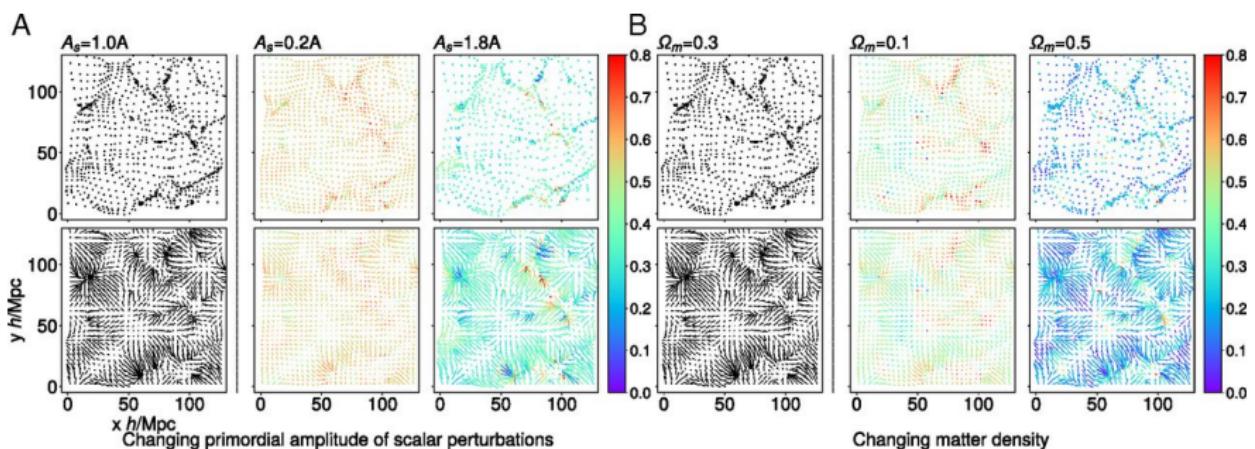
^gLawrence Berkeley National Laboratory, Berkeley, CA 94720, USA; ^fKavli Institute for the Physics and Mathematics of the Universe, University of Tokyo Institutes for Advanced Study, The University of Tokyo, Chiba 277-8583, Japan; ^hComputer Science Department, University of British Columbia, Vancouver, BC V6T1Z4, Canada; ¹Machine Learning Department, Carnegie Mellon University, Pittsburgh PA 15213

Predikce kosmologických simulací

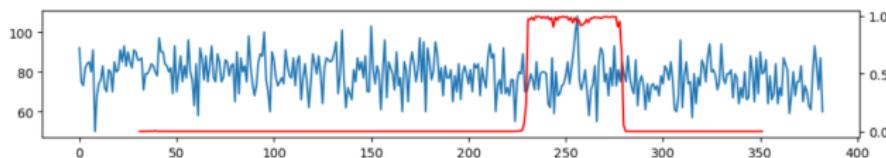
Predikce kosmologických simulací

Další využití

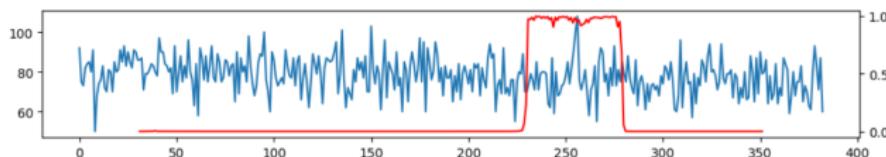

- hledání záblesků gamma

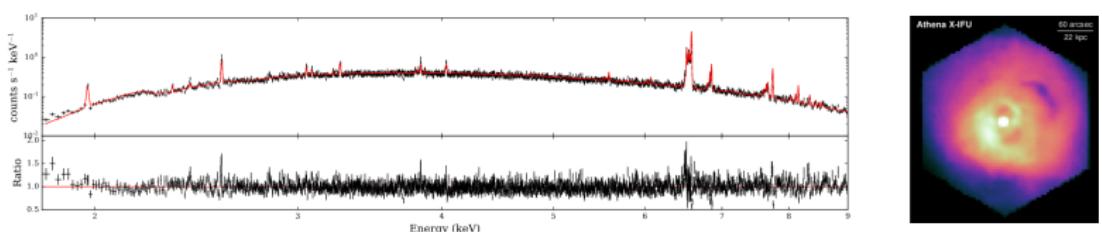

Další využití

- hledání záblesků gamma

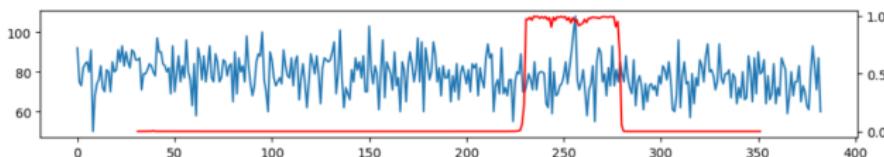

- spektrální klasifikace

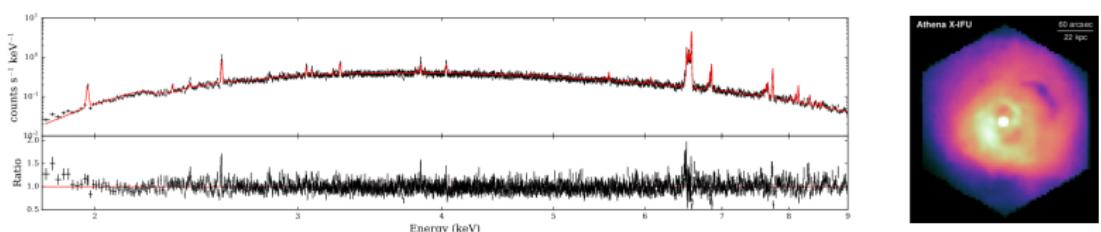

Další využití

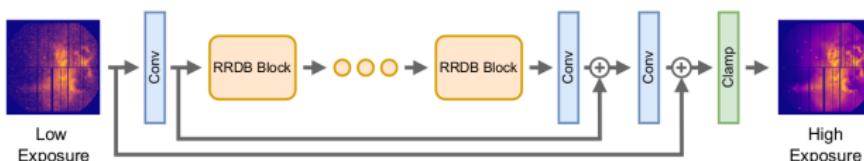
- hledání záblesků gamma

- spektrální klasifikace

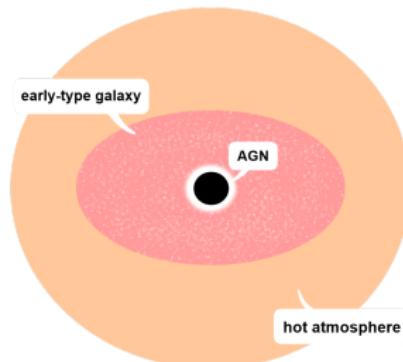
- odšumění snímků (optických, rentgenových)

Cavity Detection Tool (CADET)

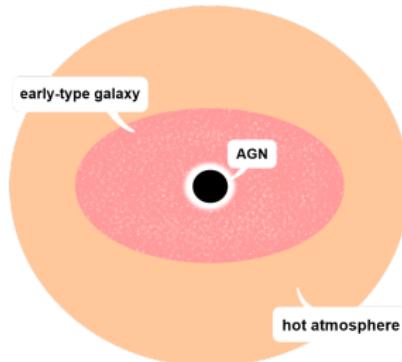
- obří eliptické galaxie
  - horké atmosféry ($> 10^{12} M_{\odot}$)
  - supermasivní černé díry
  - aktivní galaktická jádra
  - relativistické jety
  - rentgenové dutiny

Cavity Detection Tool (CADET)

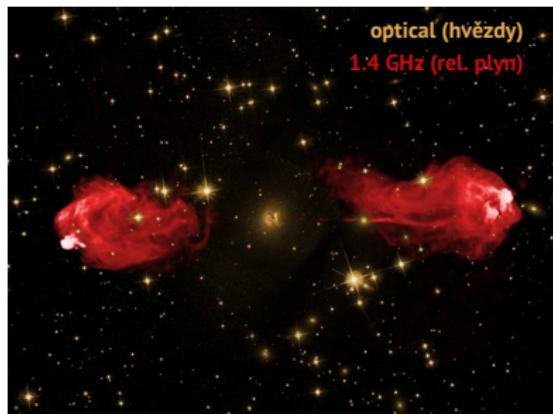
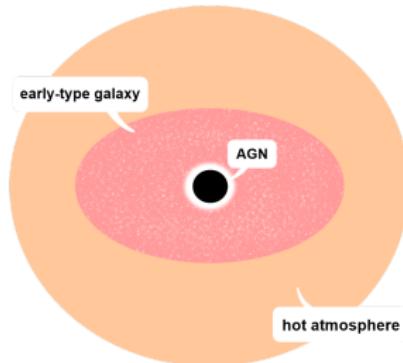
- obří eliptické galaxie
  - horké atmosféry ($> 10^{12} M_{\odot}$)
  - supermasivní černé díry
  - aktivní galaktická jádra
  - relativistické jety
  - rentgenové dutiny

Cavity Detection Tool (CADET)

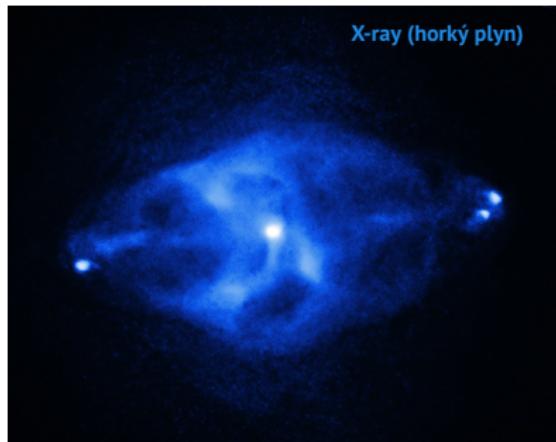
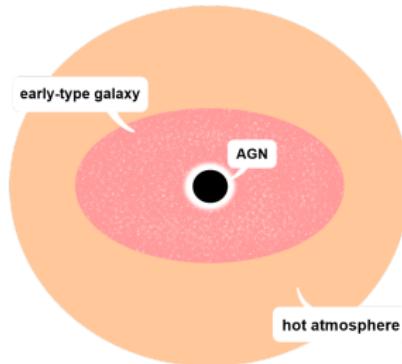
- obří eliptické galaxie
  - horké atmosféry ($> 10^{12} M_{\odot}$)
  - supermasivní černé díry
  - aktivní galaktická jádra
  - relativistické jety
  - rentgenové dutiny

Cavity Detection Tool (CADET)

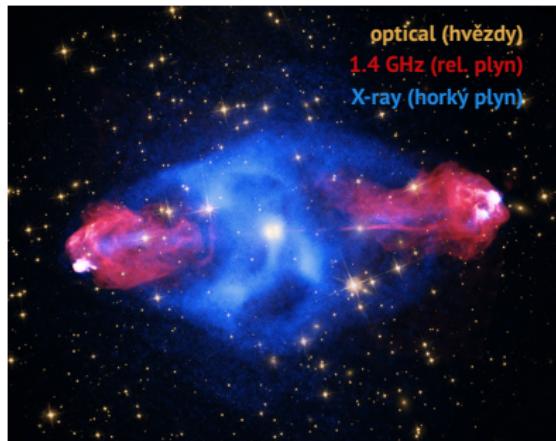
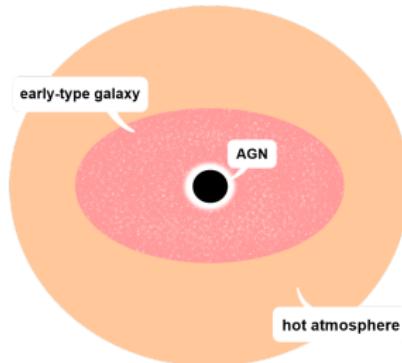

- obří eliptické galaxie
  - horké atmosféry ($> 10^{12} M_{\odot}$)
  - supermasivní černé díry
  - aktivní galaktická jádra
  - relativistické jety
  - rentgenové dutiny

Cavity Detection Tool (CADET)

- obří eliptické galaxie
  - horké atmosféry ($> 10^{12} M_{\odot}$)
  - supermasivní černé díry
  - aktivní galaktická jádra
  - relativistické jety
  - rentgenové dutiny

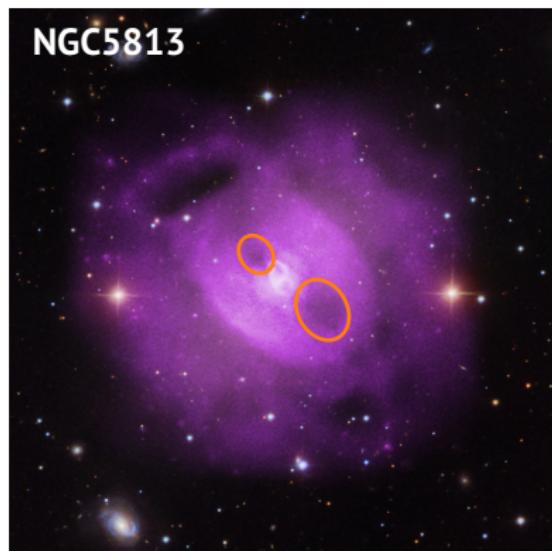
Rentgenové dutiny (X-ray cavities)

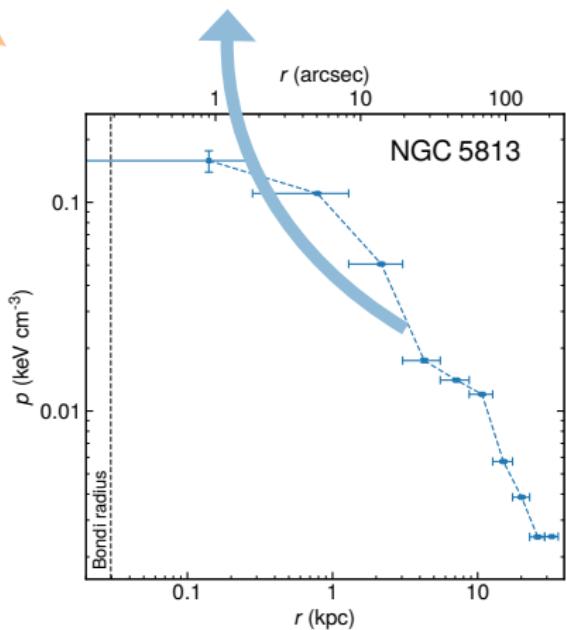
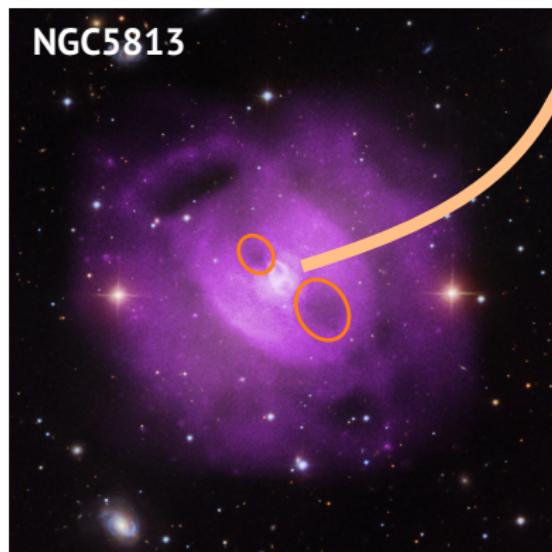
Rentgenové dutiny (X-ray cavities)

Rentgenové dutiny (X-ray cavities)

Energie $\approx$ objem $\times$ tlak

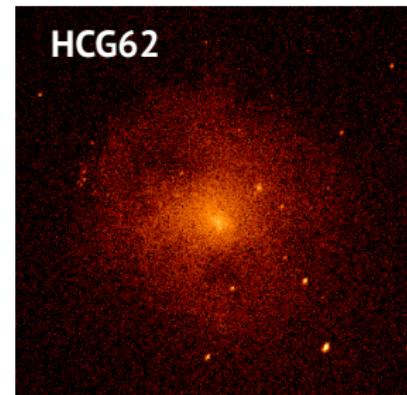
Proč používat strojové učení?

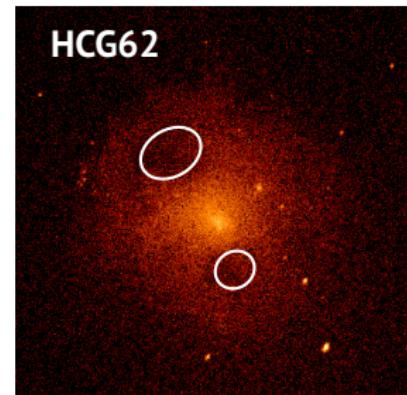
Proč používat strojové učení?

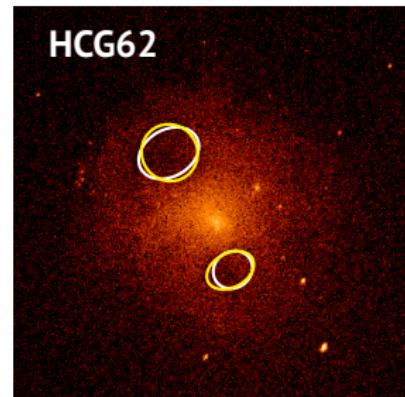
Proč používat strojové učení?

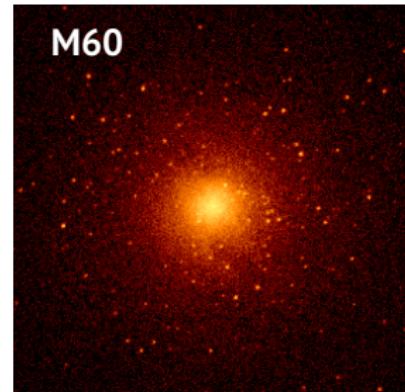
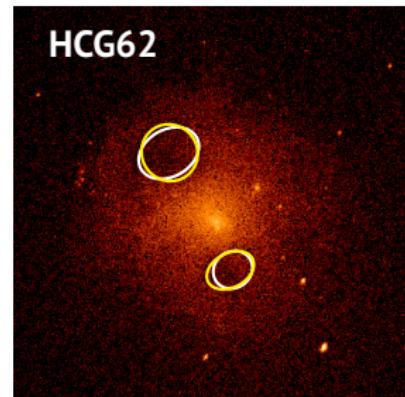
Proč používat strojové učení?

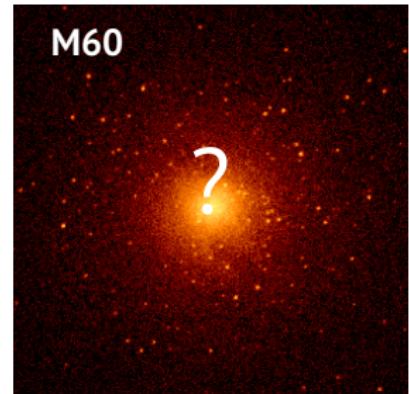
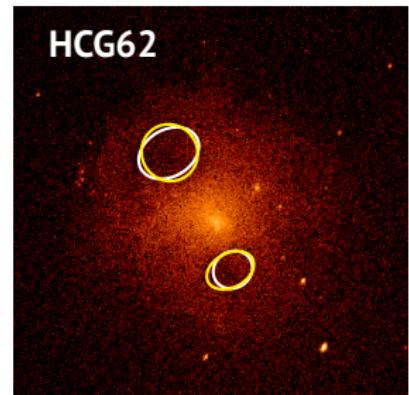
Proč používat strojové učení?

Proč používat strojové učení?

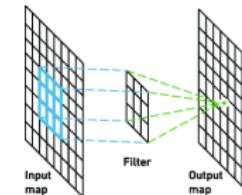

Architektura sítě CADET

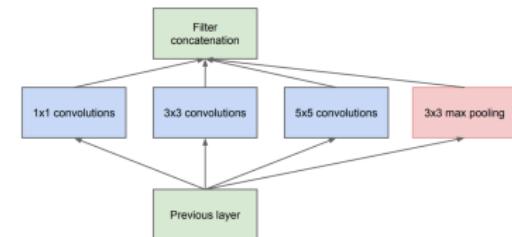
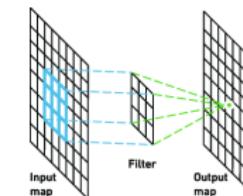

- konvoluční neuronová síť

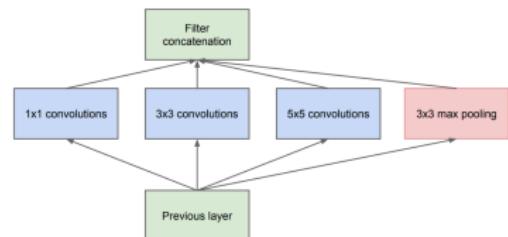
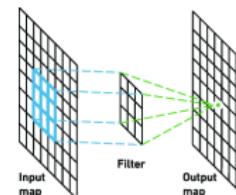
Architektura sítě CADET

- konvoluční neuronová síť
- složena z Inception bloků
  - = paralelní spojení konv. filtrů

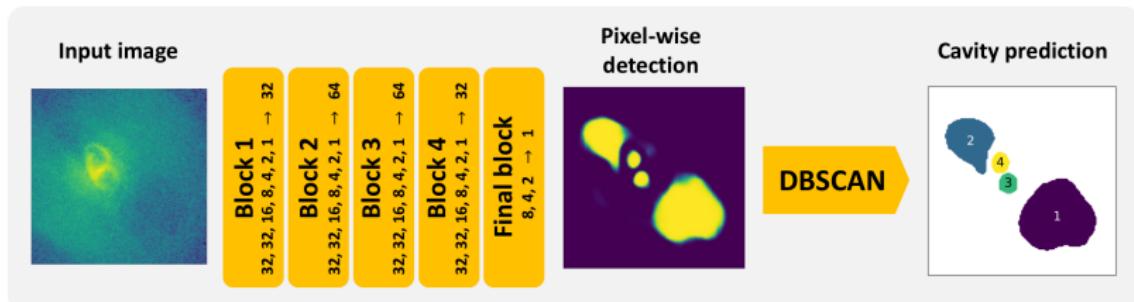
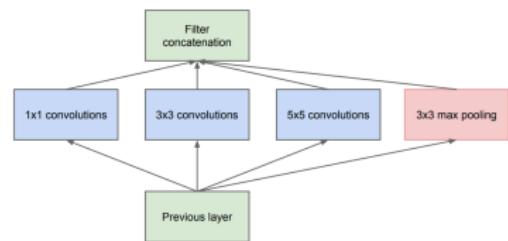
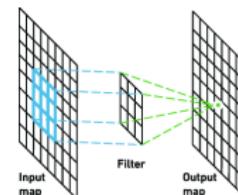
Architektura sítě CADET

- konvoluční neuronová síť
- složena z Inception bloků
  - = paralelní spojení konv. filtrů
- fixní vstup (128x128 pixelů)
- fixní výstup (hodnoty 0 – 1)

Architektura sítě CADET

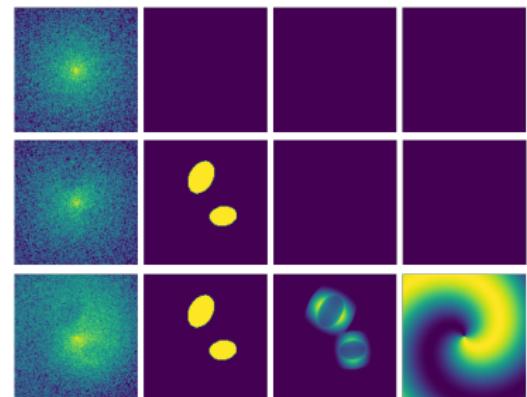
- konvoluční neuronová síť
- složena z Inception bloků
= paralelní spojení konv. filtrů
- fixní vstup (128x128 pixelů)
- fixní výstup (hodnoty 0 – 1)
- clustering DBSCAN

Trénování

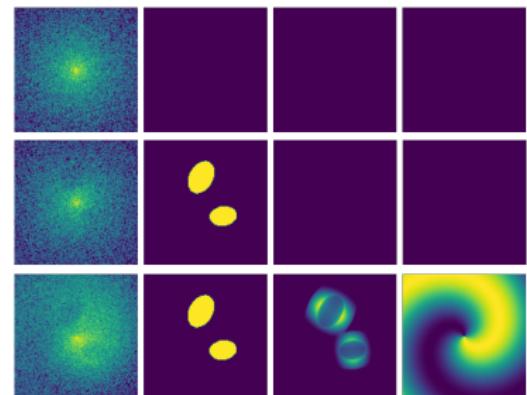
- umělé trénovací data
  - inspirování reálnými galaxiemi
  - eliptické dutiny
  - jasnější okraje dutin
  - sloshing (spirála)

Trénování

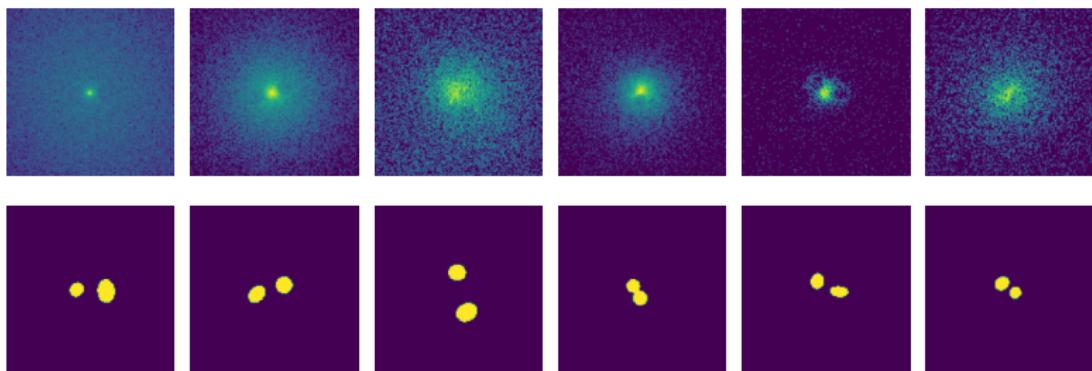

- umělé trénovací data
  - inspirování reálnými galaxiemi
  - eliptické dutiny
  - jasnější okraje dutin
  - sloshing (spirála)
- 800 tisíc snímků
  - 50% snímků s dutinami

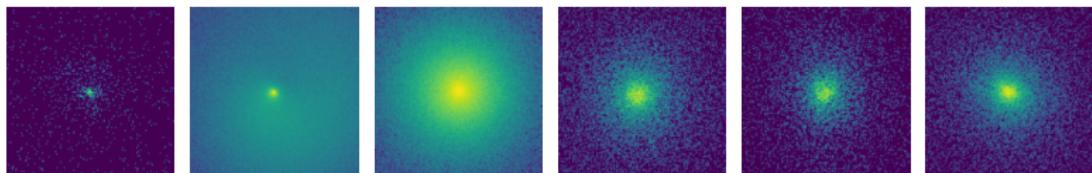

Trénování

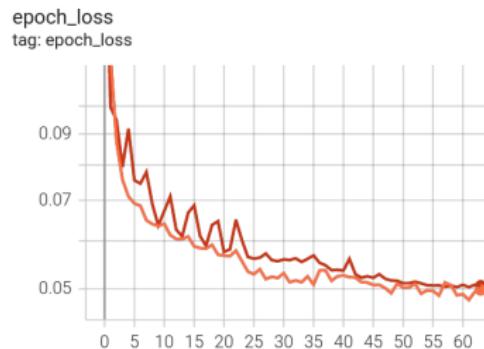
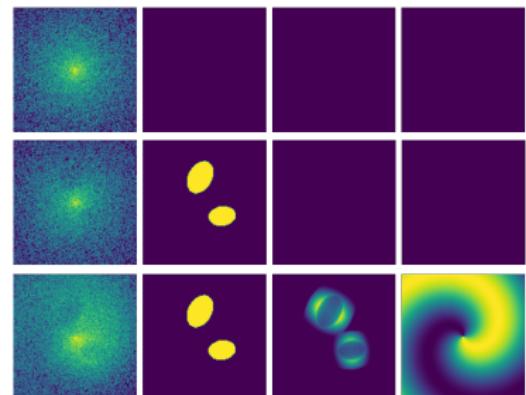
Umělé snímky obsahující dutiny (horní řada) a odpovídající masky (spodní řada).

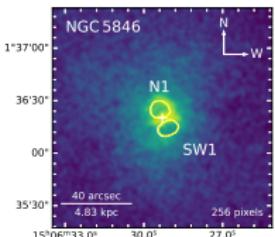
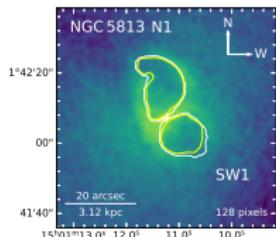
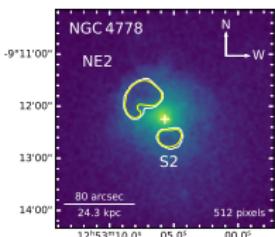
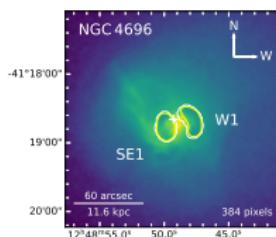
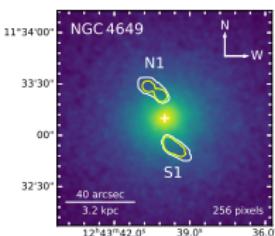
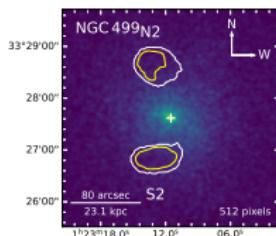
Umělé snímky neobsahující dutiny.

Trénování

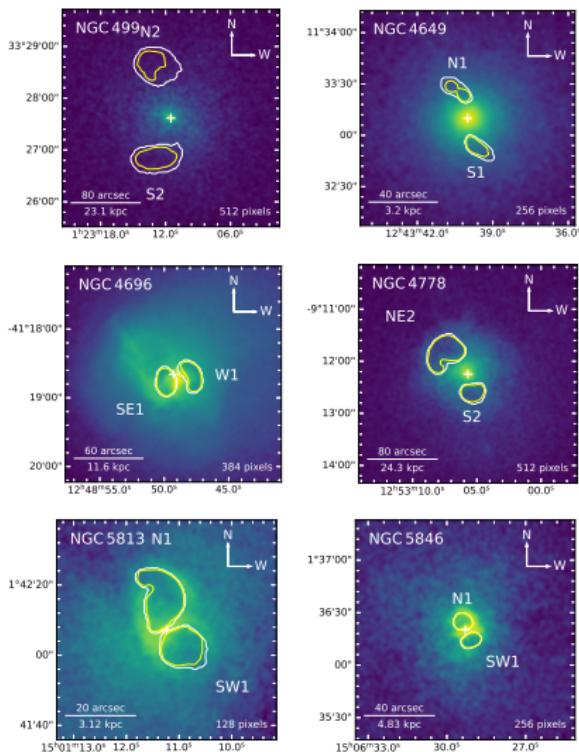
- umělé trénovací data
  - inspirování reálnými galaxiemi
  - eliptické dutiny
  - jasnější okraje dutin
  - sloshing (spirála)
- 800 tisíc snímků
  - 50% snímků s dutinami
- trénováno 8 hodin
  - 64 epoch
  - NVIDIA GeForce RTX 3080

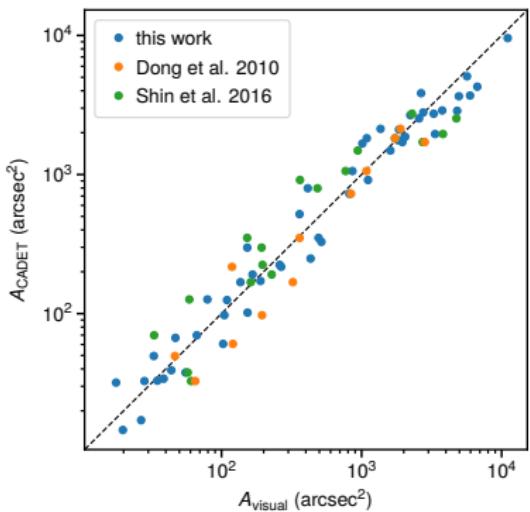
Testování na reálných datech

Testování na reálných datech

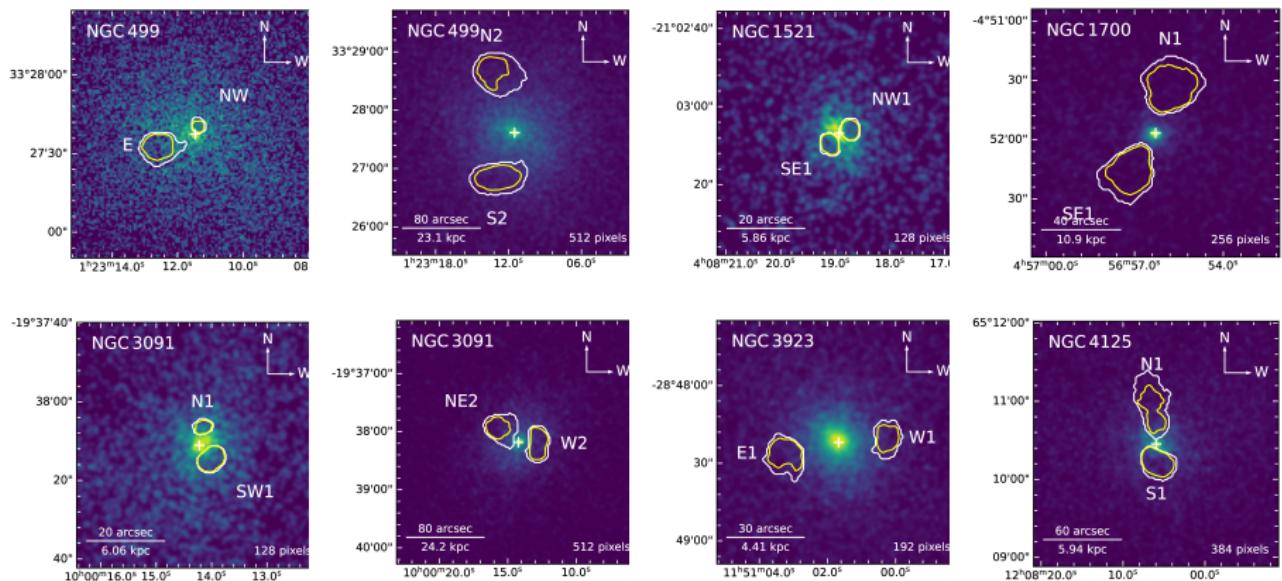

93 / 97 známých dutin
20 – 40 % rozdíl objemů

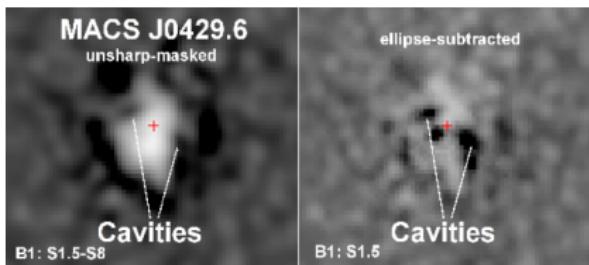
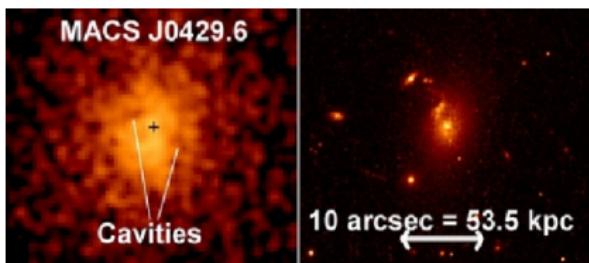
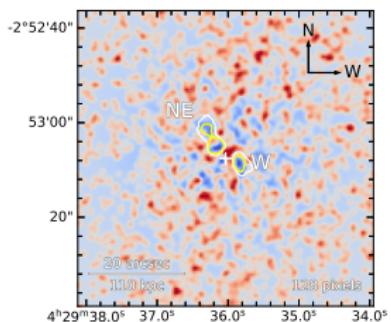
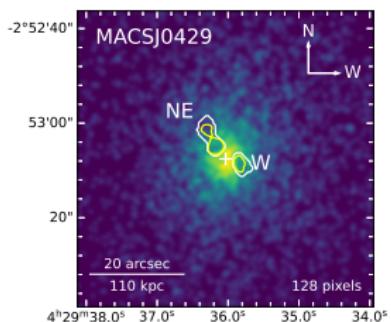
Nové detekce

- 7 nových párů dutin + 8 kandidátů

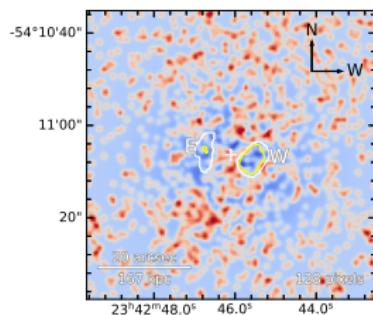
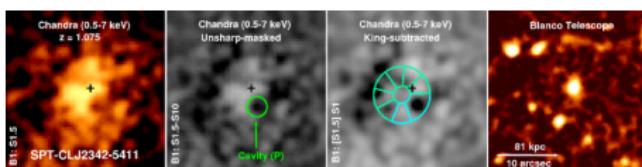
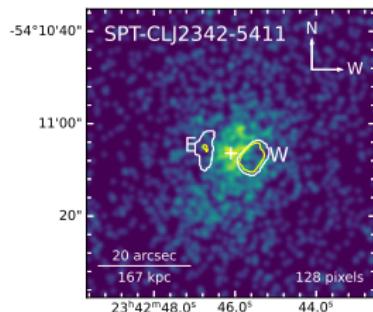
Vzdálené kupy galaxií

MACS J0429.6 ($z \approx 0.4$, před 4.5 miliardami let)

Vzdálené kupy galaxií

SPT-CLJ2342-5411 ($z \approx 1.3$, před 7 miliardami let)

Použití CADETu na simulace

HYENAS: X-ray Bubbles and Cavities in the Intra-Group Medium

Fred Jennings,¹* Arif Babul,^{2,3,4} Romeel Dave,^{1,5,6} Weiguang Cui,^{1,7,8} and Douglas Rennehan⁹

¹Institute for Astronomy, University of Edinburgh, Royal Observatory, Blackford Hill, Edinburgh, EH9 3HJ, United Kingdom

²Leverhulme Visiting Prof., Institute for Astronomy, University of Edinburgh, Royal Observatory, Blackford Hill, Edinburgh, EH9 3HJ, United Kingdom

³Department of Physics & Astronomy, University of Victoria, BC V8X 4M6, Canada

⁴Infosys Visiting Chair Professor, Indian Institute of Science, Bangalore 560012, India

⁵University of the Western Cape, Bellville, Cape Town 7535, South Africa

⁶South African Astronomical Observatories, Observatory, Cape Town 7925, South Africa

⁷Departamento de Física Teórica, Universidad Autónoma de Madrid, Módulo 15, E-28049 Madrid, Spain

⁸Centro de Investigación Avanzada en Física Fundamental (CIAFF), Facultad de Ciencias, Universidad Autónoma de Madrid, 28049 Madrid, Spain

⁹Center for Computational Astrophysics, Flatiron Institute, 162 Fifth Ave, New York, NY 10010, USA

Použití CADETu na simulace

HYENAS: X-ray Bubbles and Cavities in the Intra-Group Medium

Fred Jennings,^{1*} Arif Babul,^{2,3,4} Romeel Dave,^{1,5,6} Weiguang Cui,^{1,7,8} and Douglas Rennehan⁹

¹Institute for Astronomy, University of Edinburgh, Royal Observatory, Blackford Hill, Edinburgh, EH9 3HJ, United Kingdom

²Leverhulme Visiting Prof., Institute for Astronomy, University of Edinburgh, Royal Observatory, Blackford Hill, Edinburgh, EH9 3HJ, United Kingdom

³Department of Physics & Astronomy, University of Victoria, BC V8X 4M6, Canada

⁴Infosys Visiting Chair Professor, Indian Institute of Science, Bangalore 560012, India

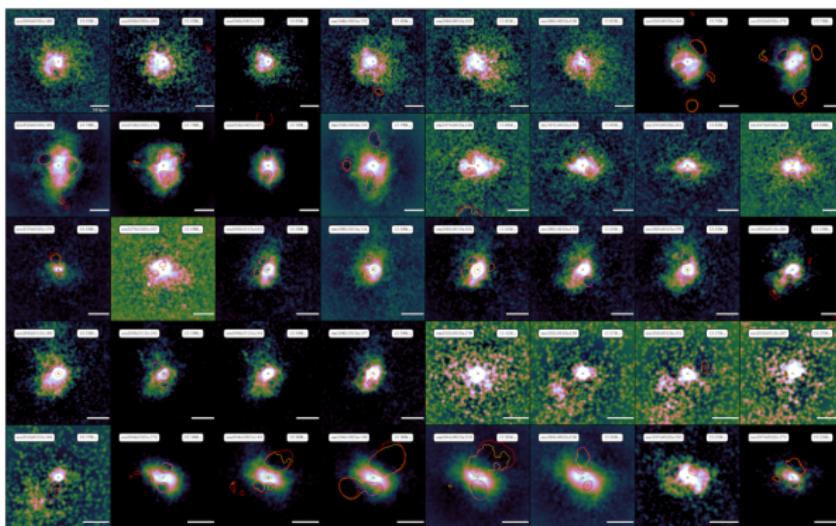
⁵University of the Western Cape, Bellville, Cape Town 7535, South Africa

⁶South African Astronomical Observatories, Observatory, Cape Town 7925, South Africa

⁷Departamento de Física Teórica, Universidad Autónoma de Madrid, Módulo 15, E-28049 Madrid, Spain

⁸Centro de Investigación Avanzada en Física Fundamental (CIAFF), Facultad de Ciencias, Universidad Autónoma de Madrid, 28049 Madrid, Spain

⁹Center for Computational Astrophysics, Flatiron Institute, 162 Fifth Ave, New York, NY 10010, USA

Závěr

AI sama nevyřeší všechny
věděcké otázky jako např.
kvantovou gravitaci či teorii strun
ale bezpochyby bude nápomocná
v cestě k jejich pochopení.

